

SVENSKLÄRAREN

TIDSKRIFT FÖR SVENSKUNDERVISNING NR 2 2022 ÅRGÅNG 57

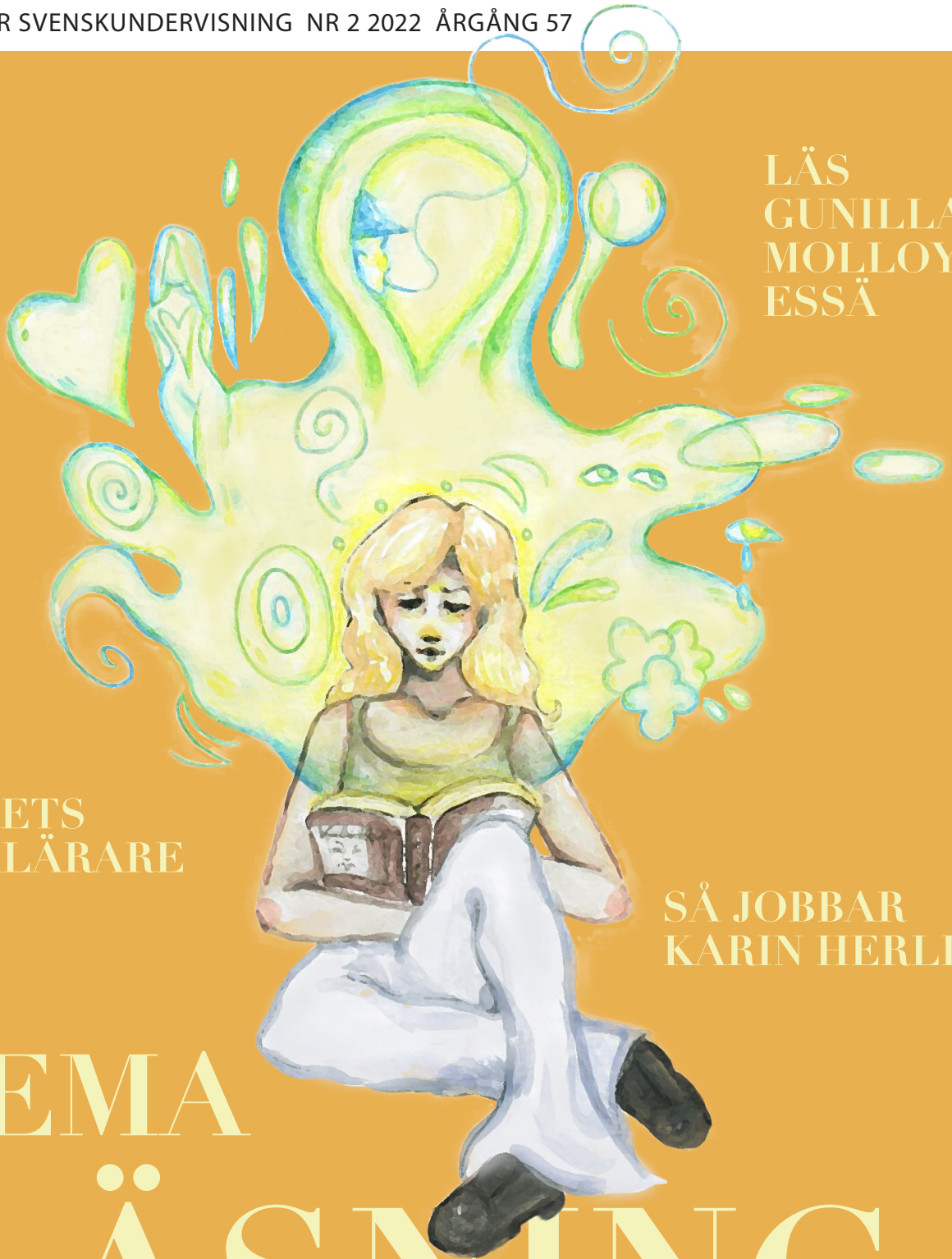
LÄS
GUNILLA
MOLLOYS
ESSÄ

MÖT ÅRETS
SVENSKLÄRARE

SÅ JOBBAR
KARIN HERLITZ

TEMA

LÄSNING

Läslust!

Lärohandledningar, bildspel,
läsbingos och mycket mer!

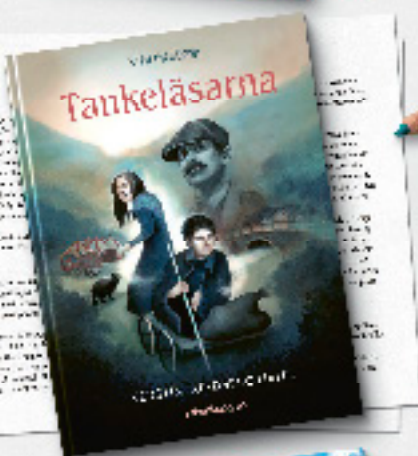
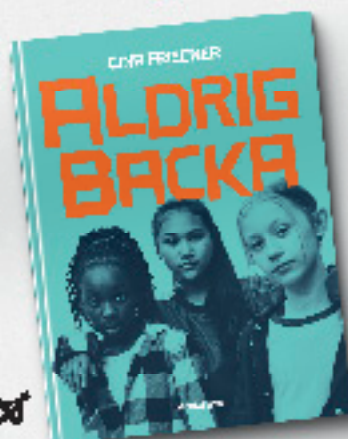
rabensjogren.se/lararhandledningar
& wahlstroms.se/forlarare

ALLT
OM
MÅNEN
OCH
OM
ANDRA
MÅNAR

MARKER
PÅ
MELLAN-
RUMET

LÄT-
LÄST
BLÅ-
VÄRRE

OM
PLANETEN

OM
ATT
TEKNIKA
HJÄLPER

OM
LÄRO-
LÄSNING
&
MÅL

B|WAHLSTRÖMS

rabén&sjögren

LEDARE

Plötsligt läste hon Dostojevskij

Mina tvillingdöttrar följer nog det gängse läsmönstret bland ungdomar. De slutade i stort sett att läsa i tioårsåldern och övergick till sina mobiltelefoner med youtubeklipp och filmer. Men så i våras, när de gick i tvåan på gymnasiet, började en av dem att flera gånger ursäkra sig med ett: "Jag måste gå och läsa", när diverse hemmasysslor skulle utföras.

Det var inga undanflykter. Hon satt verkligen uppkrupen i sin säng och läste. Och inte var det en lättillgänglig spänningsroman heller, utan självaste Brott och straff.

JAG HÄPNADE. Vem är läraren som kan få henne att, efter flera års högst sporadiska läsning, ta sig an en klassiker av blytung mått? För det gjorde hon faktiskt, hon läste boken till sista sidan. Jag frågade vad som fick henne dit, och förvånades över svaret:

"Min lärare ställer frågor som inte går att svara på om man inte läser allt på riktigt. Och han betygsätter utifrån om man verkligen har läst. Du vet ju att jag vill ha bra betyg."

Jag blev lite besvi-

ken. Hon gjorde det för betyget, inte för att hon fängslats av det litterära uttrycksättet eller livet i 1800-talets S:t Petersburg. Men kanske lite ändå. För att vid middagen samma dag sa hon: "Boken är faktiskt riktigt bra, nu när jag kommit in i den."

Motivationen att sätta igång handlade troligen om betyget. Men sedan var det nog läraren, och författaren förstås, som lyckades hålla kvar hennes intresse alla sidor igenom. Efter den läsoplevelsen har hon fortsatt att läsa mer.

ATT FÅ UNGA ATT LÄSA, att intressera sig för litteratur, att konkurrera ut alla snabba TikTok-klipp är en konst som heter duga. Jag beundrar er alla svensklärare som lyckas oavsett vilken metoden är.

Är du nyfiken på att prova nya arbetssätt, inspireras av dina kollegor och läsa vad forskare har kommit fram till om läsning? Då hittar du mycket spännande i detta nummer!

ENIKÖ ARNELL-SZURKOS
CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE

UR INNEHÅLLET

- 4 NYHETER
Svenskläraryrket 2022
Möt fem pristagare
- 6 PROFIL: Cilla Dahlén
- 8 **TEMAKRÖNIKA**
Låt den gemensamma läsningen ta plats
Av Jenny Edvardsson
- 10 **FORSKNING**
Så kan lärare lyckas bättre med läsning
Av Monica Reichenberg
- 13 **SÅ JOBBAR JAG**
Karins elever läser allt i klassrummet
Av Karin Herlitz
- 20 **ESSÄ**
Texten, pennan, samtalet...
Av Gunilla Molloy
- 26 RECENSIONER
- 30 ORDFÖRANDE HAR ORDET
- 31 **KRÖNIKA**
"Det är i läsandet jag hämtar kraft"
Av Gurli Malmqvist

SVENSKLÄRAREN

Tidskrift för svenskundervisning

Adress: Svenska Läraren, c/o Enikö Arnell-Szurkos, Långbrodalsvägen 27A, 125 32-Älvsjö. E-post: red@svensklararen.se

Redaktionsråd: Suzanne Parmenius Swärd, Anna Nordenstam, Fredrik Sandström och Helen Winzell (kontaktuppgifter se sid 30).

Omslagsillustration: Melinda Koch. Grafisk form: Enikö Arnell-Szurkos

Layout: Enitime Productions/Enikö Arnell-Szurkos, enitime.se. Tryck: Trydells, Laholm. ISSN: 0346-2412.

Annonsbokning: Enikö Arnell-Szurkos, mejla på red@svensklararen.se

Prenumeration: Ingår i medlemskap, vars ordinare avgift är 320 kronor och för studenter/pensionärer 160 kronor.

För skolor, institutioner och andra icke-medlemmar kostar det 350kr. Utlandsprenumeration 380kr.

Betalas enklast direkt på hemsidan www.svensklararforeningen.se.

Om svenskämnetns framtid

ÖVERSYN Skolverkets översyn av svenskämnena presenterades för regeringen den 31 maj. Både lärare och forskare har tidigare befarat förslag om sammanslagning av svenskämnena, vilket också har debatterats. Förslag om sammanslagning utblev i Skolverkets slutliga förslag. I stället anser Skolverket att följande punkter behöver genomföras stegvis:

- Tydligare regler och bättre stöd till rektorerna.
- En ny grundläggande del för elever som är nybörjare i svenska.
- Stöd till lärarna för att kunna följa sina elevers andrapraksutveckling.
- Stärkta lärarutbildningar.
- Stärkta professionsutbildningar.
- Fortbildning för de lärare som undervisar i dag.
- Kompetensutveckling i andraspråk utveckling för annan skolpersonal.
- Fortsatt uppföljning och utvärdering.

Läs mer på skolverket.se.

Nordisk konferens i Danmark

NORDSPRÅK Den 18 november 2022 är det på nytt dags för en nordisk didaktisk konferens på Nordatlantens Brygge i Köpenhamn. Temat är "Nordisk sprog-samarbejde på tværs af Norden". Kristina Háfoss direktör för Nordiska Rådet, Thomas Henriksen programchef för Norden i skolan, Elin Persson (se bild) författare till *De afghanska sönerna* och Troels Posselt som deltagit i arbetet med *Den nordiska bokslukaren* är några av konferensens talare.

Läs mer och anmäl dig på [Nordspråks hemsida: nordsprak.com](http://nordsprak.com)

Stödet till Nordspråk uteblir

NORDSPRÅK Nordiska ministerrådet har beslutat att inte ge Nordspråk några ekonomiska bidrag från och med nästa år. Nordspråks fortsatta verksamhet är därmed hotad.

Missa inte Nils Larssons ordförandespalt "Nordspråk hotas av nedläggning" på sid 30!

Grattis, årets

Fem lärare fick Svenska Akademiens Svensklärarypris 2022.

Anna Brännström

Jobbar på: Svensby skola, åk 1–3

Ort: Hortlax.

Ålder: 55 år.

Familj: Man, två egna söner, två bonusdöttrar och en hund.

Gillar att: Jobba i min trädgård samtidigt som jag lyssnar på ljudböcker.

Duktig på: Odlas blommor och binda buketter.

Hur får du elever att läsa?

– Jag tror att mitt eget intresse kring böcker och läsning smittar av sig till barnen. Under åren har jag samlat på mig en uppsättning riktigt bra barnböcker som jag har i klassrummet med tillhörande färdiga planeringar till. Vi har också engagerat föräldrarna genom olika läsprojekt.

Vad läser du med eleverna?

– Jag älskar att läsa *Edvard Tulanes fantastiska resa* av Kate Dicamillo i årskurs 3, det är en bok som innehåller många känslor som sorg, hopplöshet, glädje och kärlek. En annan bok jag gillar att läsa är *Jagger, Jagger* av Frida Nilsson där huvudpersonen är utsatt av mobbing och svek från vuxenvärlden. Den väcker starka känslor samtidigt som den är humoristisk. Jag gillar att läsa böcker för barnen som väcker tankar som vi tillsammans kan prata kring.

Gunilla Lundström

Jobbar på: Böle skola, Piteå kommun

Undervisar åk 1–3, just nu åk 3.

Ort: Lillpite, Piteå

Ålder: 56 år

Familj: Min man Per, två vuxna barn och tre underbara barnbarn.

Gillar att: Umgås med familjen, fixa och dona med stugan, lyssna på musik.

Duktig på: Musikquiz.

Hur motiverar du till läsning?

– I åk 1 har vi en ganska stor uppsättning av småböcker med lite text och passande bilder i stigande svårighetsgrad. Först läser de tyst för sig själv och sen högt för en vuxen eller en klasskompis. Sen bockar de av varje bok i ett avprickningssystem, vilket fungerar som en "belöning". Efter några böcker på samma svårighetsgrad avancerar de och får börja läsa nästa steg i svårighet.

Vad läser du med eleverna?

– Jag har alltid gillat sagoläsning och att prata mycket om bilderna i sagorna. Under årens lopp har jag lärt mig att ställa bättre frågor till texterna och bilderna som gör att behållningen av läsandet blir större och mycket mer lärorikt.

Svensklärare 2022!

Läs om hur de motiverar sina elever till läsning! Längre intervjuer på svensklararforeningen.se

Lillemor Karlsson

Jobbar på: Martin Koch-gymnasiet Hedemora. Förstelärare på gymnasiet undervisar alla tre årskurserna i svenska och historia.

Ålder: 58 år.

Familj: Gift, två söner och fyra barnbarn.

Gillar: Djur och natur, läsa och umgås med nära och kära.

Duktig på: Fotografera och spela kort.

Hur får du elever att läsa?

– Jag brukar försöka skapa ett intresse för romanen eller novellen som de ska läsa. Ibland tar jag vägen förbi skolbiblioteket och tar med mig några böcker in i klassrummet och ger boktips. Jag samarbetar ofta och gärna med skolbibliotekarien.

Vad läser du med eleverna?

– Några favoritböcker är *Så har jag det nu*, Meg Rosoff, är en bra första bok på gymnasiet. *Förvandlingen*, Franz Kafka, och *Candide*, Voltaire, är bra böcker för att de är korta och absurda vilket gör läsningsupplevelsen annorlunda och utmanande. Tredjeårselever läser jag gärna *Störst av allt*, Malin Persson Giolito, eftersom den utspelar sig precis innan studenten och har så bra diskussionsfrågor som fångar eleverna. Lyrikläsning har jag alltid tid för, gärna Gustav Fröding, Dan Andersson, Karin Boye och Erik Axel Karlfeldt.

Veronica Sköldqvist

Jobbar på: Torvallaskolan i Östersunds kommun. Undervisar i svenska som andraspråk åk 7–9.

Ålder: 53 år, gift och har tre vuxna, utflugna barn.

Gillar: Läsa böcker, resa och umgås med familj och vänner.

Duktig på: Att gå snabbt. Har tävlat i gång.

Hur motiverar du till läsning?

– Genom att själv vara entusiastisk och visa att läsning är roligt, lockar jag in eleverna i läsningen. Eftersom jag undervisar i svenska som andraspråk läser jag alltid tillsammans med eleverna, stannar upp, ställer frågor och reder ut oklarheter så att alla ska hänga med.

Vad läser du med eleverna?

– Jag brukar välja böcker som har ett spännande innehåll och där det finns mycket att diskutera kring t ex värdegrunden och mänskliga rättigheter. Det är också viktigt att böckerna har ett bildspråk med mycket gestaltningar, eftersom mina SVA-elever behöver lära sig liknelser och metaforer för att sedan kunna skriva egna noveller och krönikor. Några favoritböcker är: *Mördarens apa*, *Alex Dogboy*, *Drakskeppet*, *Stjärnlösa nätter*, *Falafelflickorna* och *Brorsan är kung*.

Anne-Maj Böös

Skola: Pilängskolan, oftast åk 5–6 i SV/SO, men ska nu för första gången ha en tredjeklass.

Ort: Landskrona.

Ålder: 50 år.

Familj: Man och två söner, 17 och 20 år.

Gillar att: Promenera, åka skidor och laga mat tillsammans med familjen.

Hur får du elever att läsa?

– Vi arbetar alltid utifrån att läsningen är viktigast av allt och därför startar vi varje dag med läsning i olika former. Att träna sig på att återberätta vad man läst gör att de sprider engagemang och motiverar varandra till att läsa olika böcker. Givetvis har vår skolbibliotekarie också en väldigt viktig del i detta.

Vad läser du med eleverna?

– *Hoppet* av Moni Nilsson är en fantastisk bok med hög igenkänningsfaktor hos eleverna i åk 5–6. Många har själv eller haft familjemedlemmar som flyttat till Sverige vilket gör att de verkligen tar till sig boken och deltar entusiastiskt i våra bokprat. En annan bok är *Pojken i randig pyjamas* av John Boyne – en bok om en pojke i ett koncentrationsläger under andra världskriget, vilket verkligen berör. När vi läser den och därefter ser filmen, både skrattar vi och gråter tillsammans. *Enikö Arnell-Szurkos*

”Svensklärare ska inte radda bibliotek!”

Cilla Dalén har fått årets bibliotekariepris av Svenska Akademien. Hon är även aktuell med en ny bok om hur ALMA-priset kan användas i undervisningen.

Stort grattis till priset! Varför tror du att just du fick det?

– Jag tror det handlar om ett grundläggande biblioteksarbete på skolor med goda förutsättningar och bra medieanslag. Inte om att jag är någon stjärna. Jag är också aktiv i sociala medier och har länge bloggat om mitt arbete på “Vad gör de i biblioteket?”

Det har pågått utredningar och diskussioner om skolbibliotekens framtid. Vad tycker ni skolbibliotekarier om det?

– Just nu finns det en enorm frustration och ilska bland oss. Vi var ju så glada åt Fridolins utredning! Vi hoppas att det kan finnas politiska krafter som vill agera. Alla tycker att det är viktigt med tillgång till skolbibliotek och skolbibliotekarier, men nu måste de politiska besluten komma.

Hur påverkar frågan svensklärare, tror du?

– Finns det inte någon skolbibliotekarie på skolan är det ofta svenskläraren som tar på sig att skapa ett bibliotek. Jag unnar verkligen svensklärare att få koncentrera sig på sin undervisning och inte radda ett bibliotek vid sidan om!

Du har just kommit ut med boken ”Världens bästa böcker – Läsglädje med ALMA”. Varför just ALMA?

– På min förra skola, Hjulsta grundskola, arbetade vi varje år med ett stort ALMA-projekt. Det var väldigt fint! Det är ju ett fantastiskt pris som vi delar ut för barn- och ungdomsböcker i hela världen. Själva litteraturen är så himla bra, och att prata om de läsfrämjande organisationer som fått priset är givande på så många sätt. Och det kan också bli en genväg till värdegrundsarbetet. Jag vill gärna inspirera andra att plocka in ALMA i undervisningen.

Enikö Arnell-Szurkos

Läs mer: En längre intervju med Cilla Dalén hittar du på webben, www.svensklaraforeningen.se

Cilla Dalén är skolbibliotekarie på Enbacksskolan i Tensta. Utöver Svenska Akademiens bibliotekariepris 2022, har hon mottagit flera priser genom åren. Hon är författare till flera lättlästa biografier. Hennes senaste bok är en bok för lärare och bibliotekarier (till höger).

Vi har förstås massor av principer

Skicka in era frågor

I Språkspalten skriver Språkrådets personal om aktuella språkfrågor och svarar på era frågor.

Skicka era frågor, funderingar och synpunkter till sprakfragor@sprakochfolkminnen.se

Skriv *Svenskläraren* i ämnesfältet.

På Språkrådet lägger vi nu sista handen vid manus till en uppföljare till Språkriktighetsboken, som gavs ut 2005 av

dåvarande Svenska språknämnden. Uppföljaren kommer att heta Språkrådet rekommenderar. Perspektiv, metoder och avvägningar i språkriktighetsfrågor.

Språkrådet har i uppdrag att ge språkliga rekommendationer, så jag är vid det här laget ganska van vid det arbetet, men alltid lär man sig något nytt. Och att sammanställa så många olika typer av språkriktighetsutredningar i en bok som vi nu har gjort har gett mig nya insikter om Språkrådets samlade rekommendationsarbete. Till exempel att vi på intet sätt saknar principer. Tvärtom, vi har massor. Och det är tur, för alla principer fungerar inte på alla språkfrågor.

DET ÄR I OCH FÖR SIG prima principer att ord som används i den offentliga svenskan ska vara lätta att stava, uttala och böja, att de ska vara väl etablerade i svenskan och helst begripliga för alla. De principerna hjälper dock inte stort om människor blir arga eller känner sig förolämpade av orden. För sådana språkfrågor behövs andra principer, som att människor i möjligaste mån ska benämnas som de själva vill bli benämnda.

I ärlighetens namn hjälper det inte heller att drygt är begripligt för alla, om alla begriper det på olika sätt. Om fyra av fem läsare tolkar det som *lite mer än* medan var femte läsare tolkar det som *ungefär* eller till och med *något mindre än* i uttryck som *Drygt 30 bitar saknades*, så behöver man kanske ändå välja ett annat sätt att uttrycka sig om man vill bli tolkad exakt på det sätt man tänkt sig.

Alla språkfrågor är unika och beroende av sin tid. Huvudsyftet med boken Språkrådet rekommenderar är att visa hur råden och

rekommendationerna arbetas fram, vilka undersökningar, metoder och perspektiv som kan bli aktuella för olika typer av frågor.

Många av rekommendationerna är färskvara, men tänkesätten och metoderna för att undersöka språkriktighetsfrågor har längre hållbarhet.

I Språkriktighetsboken från 2005 står det till exempel att utsikterna för hen att etablera sig var minimala, och det rekommenderas inte

som könsneutralt pronomen. Ett råd vars bäst före-datum gick ut långt före 2022. Trots det är sättet att tänka i det avsnittet fortfarande aktuellt. Författarna utgick från de vetenskapliga resultat som visade att pronomen oerhört långsamt brukar formas ur andra ord, och framförallt från hur språkbruket i offentligheten såg ut strax före 2005.

Hen förekom då knappt alls i text, så det var helt enkelt en väldigt rimlig bedömning utifrån läget då, men läget har – som många lagt märke till – förändrats. När man tillämpar samma metoder och tänkesätt idag blir också rekommendationen en annan, eftersom hen faktiskt används i offentlig svenska.

MED ALL ÖNSKVÄRD tydlighet visar utredningarna på de femton teman som ingår i Språkrådet rekommenderar att språkriktighetsbedömningar inte är någon matematisk uträkning med ett rätt svar som garanterat förblir rätt under lång tid framöver. Skilda perspektiv måste vägas in, olika principer behöver beaktas i olika frågor, och såväl språkbruket som samhällets värderingar förändras ständigt. Därför håller vi fast vid princippluralismen: att i olika typer av språkfrågor väger olika principer olika tungt. Det tänkesättet är mer som pasta, håller jättelänge och passar till typ allt.

Maria Bylin

Språkvårdare i svenska vid Språkrådet

”Det tänkesättet är mer som pasta, håller jättelänge och passar till typ allt.”

Låt den gemensamma läsningen ta plats

Jenny Edvardsson är doktorand i pedagogiskt arbete vid Högskolan Kristianstad. Hon är också ledamot i Svenskläraryrkeföreningens styrelse.

”Vi har i mötet med texten och varandra fått ta del av nya perspektiv och tolkningar”

Äntligen ett temanummer om läsning! För mig har läsningen, framför allt den skönlitterära läsningen, fått ta stor plats i undervisningen. Kring en gemensam roman eller novell har eleverna och jag samlats för att få läsa, samtala, diskutera, reflektera, argumentera, skriva, skapa och debattera.

Vi har delat med oss av våra läsnings och vi har i mötet med texten och varandra fått ta del av nya perspektiv och tolkningar. På det sättet har vår förståelse av texten både breddats och fördjupats och kanske har vi samtidigt lärt oss en del om oss själva.

JUST TEXTSAMTALET har varit centralt för mig och därför är det extra roligt att se att flera av temaartiklarna berör just samtalet. Monica Reichenberg lyfter exempelvis fram det strukturerade textsamtalet som en framgångsfaktor för undervisningen och Karin Herlitz beskriver den egna undervisningspraktiken där samtalet kring en gemensamt läst bok får ta stor plats.

En utgångspunkt för mina textsamtal har Aidan Chambers modell för boksamtal alltid varit. Jag har anpassat modellen utifrån samtalets syfte och utifrån vald bok och elevgrupp men grunden har alltid varit densamma. I första skedet har jag varit intresserad av att få del av mina elevers tankar om texten. Vad är det som de

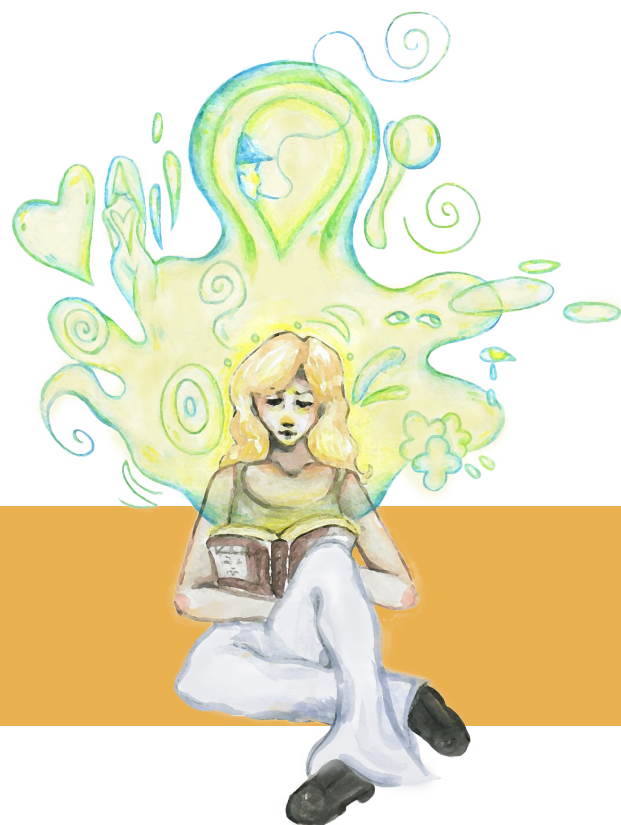
reagerat på under sin läsning? Därifrån har vi sedan arbetat vidare och tillsammans fördjupat oss i till exempel tematik, berättarteknik, innehåll och språk.

Vårt gemensamma textarbete och textsamtal har många likheter med det som beskrivs i artikeln om Shared Reading. Kanske är det därför jag har så svårt att se att Shared Reading skulle kunna erbjuda ett nytt sätt att arbeta med skönlitteratur i skolan. Är det inte så många av oss redan arbetar och har arbetat?

ATT DET IBLAND KAN kännas svårt, nästintill hopplöst att hitta tid till att läsa och samtala om romaner i klasserna, kan säkert alla skriva under på. Och hittar man tid gäller det att välja ”rätt” bok och när man valt rätt bok behöver man fundera över hur undervisningen ska gå till, inte minst om det finns många läsovana och kanske också läsovilliga elever i klassrummet.

Detta är något som Ingrid Lindell skriver om i artikeln ”Hur har vi tid att inte läsa skönlitteratur hela året?!” Hon lyfter fram de ramfaktorer som kan hindra verkliga svensklärare på högstadiet och gymnasiet från att bedriva litteraturundervisning.

Även om det finns en del (eller kanske många) hinder behöver vi alla våga använda tid till gemensam läsning. Om inte vi som undervisar i svenska låter läsningen ta plats i våra klassrum, vem gör det då?

TEMA LÄSNING

Fackböcker och skönlitteratur – vägen till mer kunskap och livsvisdom. Men hur får vi eleverna att läsa? Att vilja samtala? Vilka metoder fungerar och vilka hinder finns? Läs flera forskares och svensklärares reflektioner och råd på sid 8–25!

SÅ LYCKAS LÄRARE BÄTTRE MED LÄSNING

Monica Reichenberg, professor emerita vid Göteborgs universitet, lyfter fram två framgångsfaktorer vid läsning. Den första är att lärare behöver ha tilltro till sin förmåga att undervisa i läsning. Den andra är betydelsen av strukturerade textsamtal.

Få frågor har engagerat unga människor så mycket som klimatfrågan där Greta Thunberg personifierat de ungas engagemang. Som läsare av Svenskläraren säkert redan känner till var det Gretas lärare som väckte intresset.

När läraren visade filmer om plast i havet och svältande isbjörnar hade Greta svårt att sluta fundera på vad hon sett. Hon ville veta mer och började läsa texter om miljöförståelse, politiska dokument (agenda) och startade Fridays for future.

”Gretaeffekten” visar att skolan kan bidra till och inspirera ungas politiska engagemang vare sig det handlar om klimatet, HBTQ, medborgarrättsfrågor såsom exempelvis Black Lives Matter eller feminism, såsom Metoo. Engagerade elever sätter sig in i ämnet genom att till exempel läsa faktatexter och delta i politiska samtal.

”Gretaeffekten” illustrerar också vad ungdomar kan uppnå när de vågar ha tilltro (self-efficacy) till sin egen förmåga att förändra. I denna text kommer jag att argumentera för: (1) behovet av self-efficacy, inte minst i läsundervisningen, (2) att en hög grad av self-efficacy bidrar till att lärare vågar pröva nya läsmodeller i undervisningen och (3) betydelsen av att utgå från ett optimistiskt perspektiv på läsundervisning och lärande. Jag återkommer till detta nedan.

Tilltro är en framgångsfaktor

Begreppet self-efficacy har utvecklats av Albert Bandura (1986). Med self-efficacy menas den tilltro som en person har till sin egen förmåga att lyckas med en uppgift.

”Gretaeffekten illustrerar vad ungdomar kan uppnå när de vågar ha tilltro till sin egen förmåga.”

Self-efficacy vilar på sociokognitiv teori. Enligt sociokognitiv teori utvecklas människor genom att observera och reflektera kring sitt eget och andra människors beteende.

Teorin sätter människans förmåga till förändring i fokus. Enligt teorin lär vi oss genom iakttagelser, samtal och livserfarenheter. Self-efficacy (tilltro) och förväntningar är centrala begrepp i denna teori. Individens tilltro till sin egen förmåga, eller self-efficacy, är avgörande för våra värderingar, beteenden och livsval.

Self-efficacy mäts oftast i relation till ett visst kunskapsområde såsom läsning, till exempel genom att lärare får svara på om de håller med om påståenden som: ”Jag kan motivera elever att läsa” eller ”Jag kan hjälpa elever med dyslexi”. Men det kan också vara påståenden om exempelvis hur trygg man är att arbeta med elever med funktionsnedsättningar eller med ett skolämne.

Self-efficacy är en framgångsfaktor i såväl undervisning som lärande. Den grad av tilltro en person har till sin förmåga att

utföra en viss uppgift spelar roll för huruvida personen kommer att lyckas respektive misslyckas med uppgiften. Ju högre self-efficacy man har, desto mer anstränger man sig och desto bättre presterar man. Lärare med en hög grad av self-efficacy planerar bättre och är mer organiserade i sin läsundervisning.

Dessa lärare är mer öppna för att pröva nya metoder och har därför en större variation av undervisningsstrategier, t ex lässtrategier. Elever i lässvårigheter har i genomsnitt låg läsmotivation genom sina tidigare upprepade misslyckanden. Lärare som har tilltro till sin förmåga att undervisa i läsning är bättre på att motivera och stärka elever i lässvårigheter att utveckla tilltro till sin förmåga att läsa exempelvis faktatexter. Dessa lärare inspirerar eleverna och förmedlar därigenom en optimism, såsom att alla elever kan lyckas med läsningen av faktatexter.

Textsamtal och tilltro

Forskare beskriver ofta tilltro som det viktigaste i all undervisning, men det utesluter inte att vi också måste fokusera innehållet. I år är det val och då faller det sig naturligt att studera exempelvis valaffischer, politiska pamfletter, insändare, debattartiklar, politiska blogginlägg och så vidare. Men politik är inte bara något som händer vart fjärde år. Som statsvetare ofta påpekar inkluderar politik också politiska diskussioner vid matbordet, streaming av nyheter på nätet, scrollande, swipande på sociala medier i nyhetsflödet. När ungdomar läser på sociala medier konfronteras de med en rad

FOTO: UNSPLASH

TIPS TILL LÄRARE

Hur kan lärare uppmuntra elevers (eller kollegors) self-efficacy?

● **Övning ger färdighet.** Varje gång du lyckas med en uppgift i skolan/på jobbet stärks tilltron till din förmåga. Därför behöver elever få öva tills de bemästrar att exempelvis läsa böcker, blogga, tala inför klassen osv.

● **Alla behöver en förebild.** Det kan vara du själv, en inbjuden gäst eller en skolkamrat som berättar hur de gjort för att lyckas. Genom att iakttä hur andra kan lyckas, kan tron på den egna kapaciteten förstärkas. Kan de, kan jag.

● **Uppmuntran och övertalning.** Ge inte upp utan "boosta" eleven återkommande att eleven faktiskt kan lära sig läsa faktatexter.

● **Entusiasm är aldrig fel.** Dina elever behöver känna sig entusiastiska inför läsningen därför att då stärks deras self-efficacy. Men glöm inte bort att du och dina kollegor också behöver känna er entusiastiska inför läsningen för då stärks er self-efficacy: inspirera och samarbeta därför i första hand med dem som inspirerar er.

Skolan kan bidra till att inspirera till ett politiskt engagemang, vare sig det handlar om klimatet eller andra frågor, skriver Monica Reichenberg.

politiska åsikter. Här har lärare ett ansvar att fostra ett kritiskt förhållningssätt snarare än specifika åsikter. Detta sagt mot bakgrund av att vi lever i en tid där människor umgås mest med likasinnade i exempelvis internet communities och mera sällan med dem som har andra åsikter.

Greta berördes när hon läste om isbjörnars situation och hur klimatet påverkades av vår livsstil. Vi lärare kan dock inte utgå ifrån att varje elev blir lika berörd av innehållet i läsläxan om klimatförstöring som Greta. Här vilar följaktligen ett ansvar på oss lärare att strukturera och organisera innehållet i läsläxan.

Flera läsmodeller fungerar

Det råder ingalunda någon brist på modeller för en strukturerad läsundervisning. Min och andras forskning visar att det inte finns en utan faktiskt flera modeller som visat sig fungera (Lundberg & Reichenberg 2013). Jag återkommer till detta.

Givetvis skall du som lärare använda den läsmodell i ditt klassrum som du är mest bekväm med när du undervisar.

Men, om jag skulle ge en rekommendation så skulle en av mina favoriter vara:

• **Reciprok undervisning (RU)** av Palinscar och Brown (1984). Det lär nog inte finnas någon modell som blivit så beforskad som denna. RU har hämtat inspiration från socialkonstruktivistiska teorier. Modellen är strategiinriktad och går ut på att i första hand hjälpa eleverna att bli strategiska läsare.

• En annan av mina favoriter är **Questioning the Author (QtA)** av Beck et al. (2020). Modellen är något mindre vanlig i Sverige, men är mycket tacksam att använda.

QtA är innehållsinriktad och fokus ligger på innehållet i texten. Med andra ord, är den väldigt anpassad för "ämnesdidaktik".

QtA vill bryta ner avståndet mellan läsare och författare. Den vill uppmärksamma eleverna på att författaren har ett stort

ansvar när det gäller texters läsbarhet och att eleverna har all rätt att ifrågasätta författarens auktoritet. Härigenom hjälper QtA eleverna att lyfta skuldbördan från sig själva när de inte förstår en text. Ansvaret läggs istället på författaren för att denne uttryckt sig oklart och inkonsekvent. Men QtA nöjer sig inte med att få eleverna att kritisera utan syftar också till att träna dem på att bli aktiva, medskapande läsare genom att få dem att ställa egna frågor till texten och komma med förslag till omformuleringar av den.

Centralt i QtA är ingångsfrågor: Vad är det författaren vill säga? Vilket budskap vill författaren framföra? Och uppföljningsfrågor som fokuserar på viktiga delar av innehållet. Avsikten är att få eleverna att gå under textens yta och försöka få fram vad texten egentligen betyder och på vilket sätt eleverna uppfattat innebörden i det aktuella textavsnittet. En annan avsikt är att få eleverna att fundera över hur det de läst hänger ihop med vad de läst tidigare i texten och

med sina förkunskaper om textens ämne.

I en studie jämfördes RU och QtA (Beck et al, 2020). Resultatet blev entydigt. Den innehållsorienterade metodiken, QtA, gav det klart bästa resultatet både när det gäller att förstå berättelser och faktatexter.

Fake news och deep fakes

QtA kan även användas för att få eleverna att kritiskt ifrågasätta sanningshalten i texter de läser vilket är effektivt för granskning av till exempel fake news och tabloidpressen. Ett annat närliggande exempel är "deep fakes" som är förfälskningar av bilder och filmer med hjälp av "machine learning" på YouTube eller TikTok; eller så kallade "Twitter bots" som skapar falska "tweets" eller överdriver dess popularitet på Twitter.

Många unga menar att de inte har tillräcklig "expertkunskap" för att våga kritisera. Därför behöver unga hjälp med att utveckla tilltro till sin förmåga – även då de saknar expertkunskaper – för att ifrågasätta författarna/skaparna av exempelvis fake news, deep fakes och "Twitter bots".

Varför väljer då endast somliga lärare att arbeta med modeller som RU och QtA i sin undervisning och andra inte? Det ville jag ta reda på. Detta sagt mot bakgrund av att forskare under så lång tid uppmärksammat de positiva effekterna av strukturerad undervisning. Redan på 1930-talet argumenterade Dewey (1999) för sambandet mellan strukturerad undervisning och demokratifostran.

Tillsammans med professor Rune Andreassen, har jag i en enkät undersökt hur graden av self-efficacy påverkar lärares läsundervisning (Reichenberg & Andreassen, 2019). Totalt besvarade närmare 576 lärare i Sverige och Norge enkäten.

Vi fann att de lärare som hade en hög grad av self-efficacy hade en strukturerad läsundervisning. De läste högt för sina elever och de lät eleverna ha dels textsamtal i helklass, dels lärarledda strukturerade textsamtal i smågrupper. Med andra ord hade lärarna läsaktiviteter som visat sig gynnsamma för att utveckla elevers läsförståelse.

Tilltro att förstå politiken

Lärares self-efficacy är också en faktor bakom demokratiundervisning: politiskt engagerade elever, valdeltagande och politisk representation.

Alla forskare är överens om att läsningen skiljer sig åt mellan sociala kategorier, sko-

”Elever som har en hög tilltro till sin förmåga att läsa texter kritiskt har högre sannolikhet att delta i allmänna val.”

lor och geografiska områden. Det gör också valdeltagandet. Medan förstagångsväljare generellt har samma valdeltagande som genomsnittet sticker unga från socialt utsatta områden ut (Abdelzadeh & Lundberg, 2022). Utrikesfödda, lägre samhällsklasser och personer med funktionsnedsättning deltar i lägre utsträckning i allmänna val. De finns också i mindre omfattning representerade i politiska, beslutsfattande organ (SCB, 2019).

Men, vi vet också att skolan kan bidra till att minska dessa ojämlikheter. Personligen tror jag på betydelsen av en strukturerad läsundervisning i kombination med att vi stärker elever att utveckla tilltro till sin förmåga att läsa texter kritiskt. Elever som har en hög tilltro till sin förmåga att läsa texter kritiskt har högre sannolikhet att delta i allmänna val och engagera sig i politiken (till exempel demonstrera, gå med i politiska partier, skriva insändare eller mejla politiker).

Därför är det viktigt att lärare uppmuntar elevers self-efficacy får dem att inse att: "Jag kan lära mig läsa faktatexter" "Jag kan påverka politiken genom att engagera mig i samhällsfrågor" eller "Jag kan delta i politiska diskussioner."

Stöd i forskning och klassrum

Lärare kan förmedla optimism och ge hopp inför framtiden. Jag har i denna text argumenterat för två faktorer som kan bidra till ett optimistiskt perspektiv på läsning: self-efficacy och strukturerade textsamtal. Ett optimistiskt perspektiv på läsning är givetvis inte begränsat till dessa två faktorer, men jag vill påstå att dessa två har stöd såväl i forskningen som i många lärares klassrum.

*Monica Reichenberg
Professor emerita i allmän didaktik
Göteborgs universitet*

Monica Reichenberg har bland annat forskat om läsning, läsförståelse och textsamtal samt lärares attityder till läromedel och läsundervisning. Hon har också undersökt elevers attityder till SFI-undervisning.

REFERENSER

- Abdelzadeh, A., & Lundberg, E.** (2022). Ungas röst: En studie om ungdomars valdeltagande 2018 och deras egna tankar om att delta i val. Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor.
- Bandura, A.** (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- Beck, I. L., McKeown, M. G., & Sandora, C. A.** (2020). Robust comprehension instruction with Questioning the Author: 15 years smarter. Guilford Publications.
- Dewey, J.** (1999). Demokrati och utbildning. Daidalos
- Lundberg, I., & Reichenberg, M.** (2013). Developing reading comprehension among students with mild intellectual disabilities: An intervention study. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(1), 89-100.
- Palinscar, A.S., & Brown, A.L.** (1984). "Reciprocal Teaching of Comprehension-fostering and Comprehension-monitoring Activities." *Cognition and Instruction* 1 (2), 117-175.
- Reichenberg, M. & Andreassen, R.** (2019). Self-efficacy as a predictor of reading instruction: a comparison between Norwegian and Swedish teachers. *L1 Educational Studies in Language and Literature*, 19 (Running Issue).
- SCB** (2019). Deltagandet i de allmänna valen 2018. Statistiska centralbyrån.

14–15 december 2022 • Stockholm

SVENSKLÄRARDAGARNA 2022

Konferens för lärare i svenska på högskolan och gymnasiet

FÖRDJUPNING

Novelläsning i praktiken

Carl-Johan Markstedt

Grejen med svenska
språkets grammatik

Sara Lövestam

Samtal kring synen
på rätt och fel
i svenska språket

Staffan Dopping

Svenskännets relevans i
dramatiska tider

Anna Bergqvist

Skrivbedömning
och kreativitet

Per Blomqvist

Att läsa för att lära

Filippa Mannerheim

Läs mer: gothiakompetens.se/svensklarardagarna

700 kr i medlemsrabatt!

Medlemmar i Svenskläraryrket sparar 700 kr exkl. moms/person t.o.m. 3 oktober 2022. Välj att delta på plats i Stockholm eller via en digital livesändning.

Ange kod **konferens22** vid anmälan till anmalan@gothiakompetens.se.

 GOTHIA
KOMPETENS

Karins elever läser allt i klassrummet

Våga välja böcker som utmanar, och låt eleverna läsa allt i skolan. Det är några av svenskläraren och författaren Karin Herlitz råd för att forma goda läsare.

Att läsa är viktigt, alltför viktigt för att slarvas bort i ett beting. Så tänker jag, och det har format min undervisning i hög utsträckning.

I en tid när ungdomar läser allt mindre – i PISA 2018 uppgav 58 procent av femton-åringarna att de bara läser om de måste – behöver skolan bli en plats där man måste läsa. Jag utgår ofta från skönlitteratur i alla mina kurser i svenska, och eleverna läser i princip allt på plats i klassrummet. Hur hinner hon tänker du kanske nu, men jag hinner, och vinsterna är stora! Så här tänker jag när jag planerar min undervisning.

Läsupplevelse tillsammans

Valet av bok är viktigt – vad vill jag att eleverna ska få med sig den här gången? Kan jag samarbeta med något annat ämne och hitta en lämplig titel på så vis? Alla elever läser alltid samma roman för att vi på så vis ska kunna göra läsningen till en gemensam upplevelse istället för något vi gör var och en för sig. Det finns många vinster i det, och den största är att tillsammans kan en fantastisk läsupplevelse skapas oavsett vilken bok vi läser. Dessutom, varje bok kan inte vara den bästa man har läst, men även en bok som inte riktigt är min smak kan lära mig något om mig själv och andra. Men det viktiga här är att det alltid är jag som väljer boken eftersom det är jag som vet i vilken riktning vi ska.

Skolans uppdrag är inte i första hand att skapa läslust – skolans uppgift är att se till att barn och ungdomar lär sig att tyda och förstå alla typer av text. En bieffekt av detta är nog ofta läslust, men det är viktigt att hålla fokus på rätt mål. Om vi hela tiden jagar litteratur som vi tror att våra

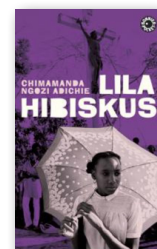
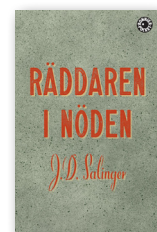
”Skolan har ett annat syfte än att enbart skänka njutning.”

elever ska älska kommer vi dels att misslyckas med just det, och dels riskera att misslyckas med att forma goda läsare. Här tycker jag att vi ofta går fel och vi oroar oss för att eleverna inte ska njuta när de läser fast läsningen i skolan har ett annat syfte än att enbart skänka njutning.

Engagerad introduktion till boken

När jag har valt bok funderar jag på en lämplig introduktion. Den är viktig och jag lägger en del tid på att hitta en som kan engagera eleverna innan de ens vet vilken bok de ska läsa. Hur kan jag skapa ett intresse för boken utan att det krävs en massa förkunskaper från eleverna? Att utgå från deras egna erfarenheter är ofta lyckat – engagera dem genom att låta dem ta ställning i olika frågor som kan leda in i ett av den aktuella bokens teman – är en väg att gå.

Vi börjar läsa i klassrummet. Ibland inleder jag med att läsa högt innan eleverna själva läser vidare. Eleverna kan även parläsa och turas om att läsa högt för varandra – särskilt om det finns möjlighet att sprida ut sig lite. De elever som har behov av ljudstöd får det, men de behöver ha pappersboken framför sig så att de ändå kan följa med i den. Men en stor del av tiden sitter eleverna och läser tyst för sig själva.

Några exempel på böcker som Karin Herlitz ofta läser med eleverna.

Under de veckor som vi läser skapar vi läsoplevelsen tillsammans. Varje lektion bearbetar vi delar ur romanen och allt delas i klassen. Det fina här är att jag vet att eleverna har läst eftersom de läser på plats i skolan. Den gemensamma bearbetningen tillför mycket. Den ger varje elev en möjlighet att först fundera själv kring något och sedan i diskussionen med andra få syn på andra tänkbara tolkningar.

Stöttning av diskussioner

De elever som är väldigt läsovana och som har svårt att foga ihop orden i en bok till en berättelse får stöttning av de diskussioner som klassen har. De får hjälp att greppa historien och när de fortsätter att läsa

”Det ger engagerade elever som lär sig något på riktigt i mötet med litteraturen.”

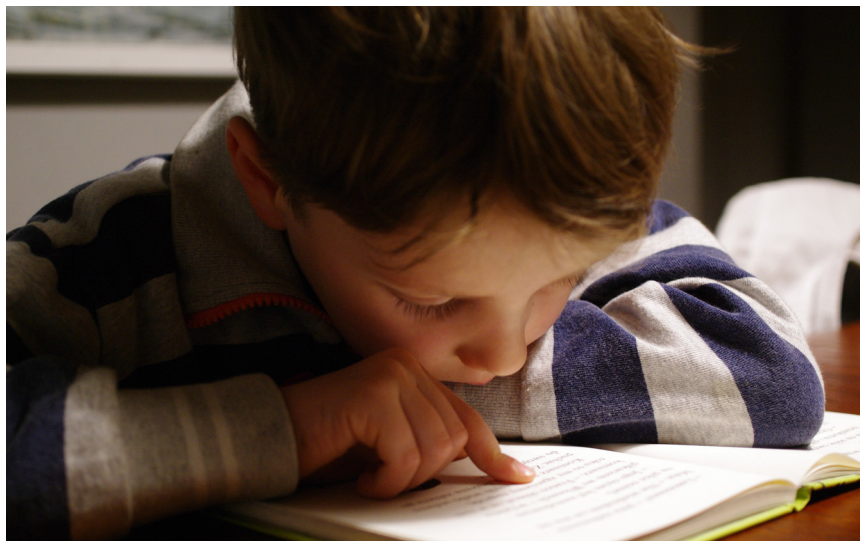

FOTO: UNSPLASH

så blir det lite lättare att förstå vad som händer eftersom de fått hjälp att förstå hur allt hänger ihop. Ingen lämnas ensam med sin läsning utan alla är med.

Det finns naturligtvis hur många sätt som helst att bearbeta en roman, men jag brukar vara noga med att inte samla in en massa saker som kräver rättning. Just att låta eleverna förbereda sina tankar enskilt i skrift några minuter innan de i mindre grupper jämför och diskuterar vad de fått syn på gör det är ganska lätt att dels fånga upp vad de har förstått och dels få grepp om deras förmåga att analysera bara genom att gå runt och lyssna när de pratar. Det ger en god insikt i deras kunskap kring ämnet utan att du behöver drunkna i bedömningar.

Läsloggen bedöms inte

Alla elever har en läslogg där de ibland skriver saker som jag har bett dem reflektera över men som de lika ofta kan använda för att minnas vad de tänkt när de läste något. Jag bedömer aldrig läsloggen utan den är helt för elevens bearbetning av boken.

Jag läser ibland vad de har skrivit och kan till och med ge någon kommentar, men eleverna vet om att de inte blir bedömda här utan att den är deras.

När boken är utläst och det är dags för examination så vet du att dina elever har gjort det stora jobbet – de har läst boken.

Examinationen utformas förstås efter det som du vill testa dina elever på, och du kan med fördel examinera dem både muntligt och skriftligt med utgångspunkt i samma roman. Under tiden som läsningen pågår så fyller du på med den formalia

som krävs i den kommande examinationen.

Sedan jag lät läsningen av skönlitteratur – alltså den faktiska sysslan att läsa – flyta in i klassrummet fullt ut upplever jag att jag har fått en rimligare arbetsbörda samt att mina elever lär sig mer. Istället för att de ägnar ändlösa lektioner åt att producera en massa som sedan samlas på hög på mitt skrivbord och ger mig dåligt samvete så ägnar vi lektionerna åt läsning och att diskutera det lästa. Det ger engagerade elever som lär sig något på riktigt i mötet med litteraturen, och som hela tiden utmanas av varandra att se saker från olika perspektiv.

Skapar lugn i klassrummet

Läsningen i sig skapar lugn i klassrummet och ger eleverna lite vila från det snabba informationsflöde som de möts av överallt i tillvaron annars. Visst kan det vara lite rastlöst inledningsvis i en klass där många är ovana vid att sitta stilla och läsa, men det brukar snabbt gå över.

Så här jobbar jag med läsningen. Jag ser att vinsterna är många och jag kommer att fortsätta arbeta så här. Det är utvecklande för elevernas språk. Det är utvecklande för elevernas intellekt och det är utvecklande för elevernas självkänsla.

FEM SNABBA TIPS:

- Du väljer boken. Oroa dig inte för att alla kanske inte kommer att gilla den - läsning i skolan är inte samma sak som nöjesläsning. Tillsammans kan du och din klass skapa fantastiska läsoplevelser av vilken bok som helst.
- Lägg tid på att introducera boken. Skapa aktivitet hos eleverna genom att utgå från deras erfarenheter hellre än faktagenskaper.
- Läs på lektionerna. Läsning är för viktigt för att slarvas bort i ett beting.
- Gör många stopp på vägen och låt eleverna diskutera språket, karaktärerna, handlingen, teman - ja, allt som dyker upp när ni läser.
- Förbered eleverna för examinationen genom att undervisa om nödvändig formalia under tiden som ni läser boken.

Karin Herlitz är lärare i svenska och engelska på Nacka gymnasium. Engagemanget i ungdomars läsning har lett till läromedlet *Läs mera!* och *Skönlitteratur i undervisningen - mod och metod för arbete med läsning i klassrummet*. Vid sidan av lärarjobbet föreläser hon om hur lärare kan öka läsningen i klassrummet.

REBELLISKA LÄRARE SATSAR PÅ LÄSNING

Vad händer i klassrummen? Vilka hinder ser lärare för läsning och litteraturundervisning? Det har forskaren Ingrid Lindell kartlagt i en studie. Tid och krav på mätbarhet är några av hindren.

Svensklärare ställs inför utmaningen att bedriva en litteraturundervisning med god kvalitet, som skapar lust och samtidigt är mätbar. De flesta är övertygade om att skönlitteraturläsning är viktig och att den ibland behöver försvaras. Det visar min undersökning av tentamenstexter från yrkesverksamma svensklärare i åk 7–9 samt gymnasiet.

Lärarna beskriver brist på tid och utrymme för längre lärprocesser, och problematiserar att aspekter av ämnesundervisningen måste göras kvantifierbara och mätbara. Det finns en svårighet att tydliggöra för elever och andra, vilka kunskapsvärden skönlitteraturläsning kan omfatta. Trots denna problemsamling framstår dock inte lärarna som offer för de omständigheter de anger. Tvärtom finns uttryck för att de ser sig som rebelliska när de väljer att lägga stort fokus på litteratur.

De teman som återkom i dessa texter var:

- Tid
- Mätning
- Uppgiftskultur
- Fragmentisering av text
- För berättelsens skull
- Läsovana
- Komplex förståelse av litteratur
- Litteraturens värde

Lärarna upplever en frustration kring tid och tempo i skolan – att hinna. I klassrummets praktik finns det omständigheter och ramfaktorer som påverkar vad litteraturläraren tycker sig kunna uppnå i arbetet med litterär kompetens. Tid är inte endast en fråga om att hinna läsa på lektionstid, utan också elevernas förmåga att klara en läsläxa. Tidsbrist innebär att många elever inte hinner uppslukas av berättelsen och inte heller läsa klart.

En ovan läsare hinner sällan ”klart”, har ett lägre lästempo, ofta lägre förståelse, och det gör också att läsningen blir långsam och därmed tråkig. En hägrande bildning räcker inte som motiv, menar lärarna.

Flera problematiska aspekter går att koppla till uppgiftskulturens trädning inom ämnesmomentet litteratur. En traditionell legitimering är att läsning främjar språkförmågan, men under samma kategori skulle vi även kunna hänföra empatiträning, eller att läsaren får möjlighet att relatera jaget till andra, till samhället och historien.

En sådan didaktisk potential ger litteraturen instrumentella kvaliteter, vi läser inte för berättelsens egen skull. Ju längre bort från den skönlitterära textens kärna vi leder eleverna desto svårare tycks läsningens övergripande syfte vara att förstå. Kunskapsområden behandlas bortom själva berättelsen och det faktum att författaren kommunicerar genom en estetisk form. Litteraturlärarna diskuterar också hur skönlitteraturen som kunskapsform har en annan ingång till lärande.

Någon menar att det övergripande syftet är att öva eleverna i att tänka, tänka metakognitivt, att reflektera och att uppleva. Att läsa för berättelsens skull, att läsa för tankarna som väcks. Kanske handlar det om att bearbeta allt vi inte vet och tillvarons ambivalens. Sådana reflektioner kring lärandet i skolan kan utgöra en motdiskurs mot exempelvis kravet på transparens och mätbarhet. Därmed väcks också den problematiska frågan kring vem det är tänkt att läsaren ska ’bli’ efter att boken är klar, vilket några av lärarna berör.

Denna undersökning visade att lärarna funderat djupare kring många av de uppgiftskulturella begrepp som florerar inom

”Hotfullt är bristen på tid och utrymme för längre lärprocesser.”

praktisk litteraturundervisning. Vilken litteratursyn speglas i att eleven ska avläsa författarens budskap, känna igen sig, bokrecensioner och så vidare. Det ökade kravet på mätande av utbildning sedan 2011 har fått en del märkbara konsekvenser i relation till litteraturläsning, menar man också. Ett flertal slagsidor hör samman med hur skolans olika uppdrag krockar i praktiken. Nationella provet skapar fokus på andra moment inom svenskämnet vilket gör att ämnesplaneringen förskjuts dit.

Flera lärare ifrågasatte också vad det egentligen är som mäts vid romanläsning? Elevers muntliga och skriftliga produktion om romanen, men inte själva läsningen av. Det diskvalificerar inte läsningen därmed utan, tvärtom, det är mätandet som är problemet.

Att ”känna igen sig” i berättelsen

Betydelsen av igenkänning återkommer när litteraturläsning diskuteras; ett begrepp som är problematiskt i praktisk-pedagogisk verksamhet. En del lärare söker ofta litteratur där eleverna ska kunna känna igen sig, men vad avses egentligen? Vem ska känna igen sig och vad ska eleven känna igen sig i? Ovana läsare skulle behöva mer träning i att ”känna igen sig”. Det kanske är igenkänningens avsikt och aktivitet som är viktig, där läsning öppnar för

”Flera lärare ifrågasatte också vad det egentligen är som mäts vid romanläsning.”

Ingrid Lindell.

att öva både inlevelseförmåga och perspektivbyte. Användningen av ”känner du igen dig” blir ett slarvigt uttryck. Bland lärarna talas om betydelsen av att väcka läslust hos eleverna som ett primärt mål och kommer eleverna inte till den höjden är det svårt att erövra fler kompetensnivåer.

Tyvärr leder just lust till frågan ”Vad tyckte du om berättelsen?” där målet blir en personlig värdering. Bland lärarna ville de undvika en gilla – ogilla-dikotomi och istället lägga undervisningens betoning på värde: ”Vilken typ av värde kan jag finna i denna berättelse? Vad kan den ge mig?” Det krävs undervisning och träning för att finna värde i litteraturen och att elever även kan lära sig hur man som läsare ”känner igen sig”.

Textsamtal ett dilemma

Ett återkommande dilemma är litteratursamtalens genomförande. Att själva samtalet är betydelsefullt råder enighet om, men för att hålla kvalitet behövs resurser alternativt en acceptans för att eleverna inte når lika långt i sin förståelse. Är det viktiga att vi pratar om texten eller är det vad och hur vi pratar om texten? Hinder är att alla inte har läst, elevgrupper som hemfaller åt allmänt prat, avsaknaden av lärare som modellerar och styr genom frågor. Men även elever som ”gissar vad fröken vill att jag ska säga” uppfattas som ett problem.

Att läsningen fragmentiseras är oftast en följd av att uppgifter avbryter läsningen. Huvudtanken är att skapa stödstrukturer in i den skönlitterära texten, där läsavbrott som undervisningspraktik diskuterades. Historiska texter läses ofta som utdrag, vilket skapar dubbla problem med att försvåra förståelsen av helheten. Att ständigt bryta av läsningen i boken eller på skärmen understödjer en fragmentisering av uppmärksamhet och fokus som kan vara kärnan till

problemet; att kunna hålla ut med att bara göra en sak är en förmåga som läsningen behöver och tränar.

Den komplexitet som uppenbaras i denna praktisknära studie visar således några av de dilemman som hör samman med den praktisk-pedagogiska erfarenheten. Det är utmanande att öka den litterära kompetensen hos elever som inte eller sällan läser. För att vara inkluderande blir det svårt att begära annat än personligt tyckande när elever saknar beläsenhet: ”Vad tycker du om boken?”

Grundläggande färdigheter saknas

Litteraturlärarna fastnar inte i att ungdomar inte läser, för det menar de att de gör, men ett visst motstånd finns också. Trots det saknar lärarna tillräcklig tid för att lära eleverna läsa litteratur, finna litteraturskolans klassrum, resonerar lärarna, är att alltför saknar grundläggande färdigheter. Svårigheten är att uppnå kvaliteten i att träna litterär kompetens – att uppnå en komplex förståelse av litteratur.

Denna kortfattade analys av litteraturlärares påtalade hinder för att uppnå vad de tänker är målen med skolans litteraturläsning ger sammantaget en komplex bild och som kräver en professionell pedagogisk strategier för att möta. Eller med en av litteraturlärares ord:

”Hur ska vi inte ha tid? Vilken annan kunskapsform har så många i sig-självvärden, samtidigt som de tränar mängder av andra färdigheter? Hur har vi tid att inte läsa skönlitteratur hela året?”

Ingrid Lindell

Universitetslektor litteraturvetenskap
med didaktik, ETP
Inst för litteratur, idéhistoria & religion
Göteborgs universitet

Svenska impulser

– ett heltäckande läromedel i svenska och sva för gymnasiet!

Nyhet!

Nyhet!

www.sanomautbildning.se

s a n o m a utbildning

Ledande läromedel

Litterära sällskap till lärares hjälp

De Litterära sällskapen i Sverige (DELS) besitter mycket kunskap om olika författarskap och böcker. Här berättar Kristina Lundgren och Göran Wessberg från DELS om föreningen och hur svensklärare kan dra nytta av deras kunskap.

Läsandet bland barn och ungdom i Sverige minskar, och det behöver alla vi som en gång upptäckt läsandets glädje hjälpa till med att ändra på. När skolpengen inte räcker till för böcker och forna tiders författarbesök i skolorna – varför inte då ta hjälp av de litterära sällskapen och deras specialkunskaper för att få fart på elevernas läsglädje och upptäckten av nya och gamla imaginära världar?

De Litterära sällskapen i Sverige samlar drygt 120 sällskap runt om i landet med cirka 50 000 medlemmar i en paraplyorganisation, DELS. Det är faktiskt lika många litterära sällskap som England har med ett betydligt större språk område.

Inom DELS arbetar vi för att skapa läslust och intresse för litteratur och samtal kring böcker och författare. Vi vill helt enkelt få fler att läsa mer och återupptäcka bra och intressanta författare.

Tävlingar för elever

Sällskapen arrangerar öppna möten och seminarier, ger ut medlemsblad och årsböcker, samarbetar med forskare och förlag för återutgivning, visar sina författares hem och bostäder, ger guidade vandringar i en författares fotspår – och dessutom arrangeras pristävlingar för poesi och uppsatsskrivande bland skolungdom. Många sällskap samarbetar med sina lokala bibliotek, och alla skolor är mer än välkomna att höra av sig för besök av ett sällskap i närområdet.

Sällskapen deltar också på bokfestivaler och mässor runt om i landet med föredrag och samtal. På Bokmässan i Göteborg har DELS ett eget kvarter med scen, och vid årets mässa bidrar sällskapen med drygt 50 föredrag, program som också kan framföras ute i skolorna.

Bok med korta lästips, utgiven av DELS tillsammans med sällskapen.

Hela verk i databas

För att visa på bredden och rikedom i den svenska litteraturskatten har DELS tillsammans med sällskapen och med stöd av Svenska Akademien gett ut en pocketbok med korta lästips, *Sverige läser! 1066 böcker från Vikingatid till år 2000*. Boken finns nu även som en sökbar databas på vår hemsida, <https://dels.nu/sverige-laser/> i samarbete med Litteraturbanken.se.

Detta innebär att flertalet titlar och hela verk kan läsas i original via direktlänk till respektive författare på <https://litteraturbanken.se> – ett utmärkt verktyg för att arbeta med läsning i skolan! Här kan man själv botanisera bland författare, olika genrer som epik, lyrik, spänningslitteratur och sakprosa och till exempel se vad som gavs ut under en viss tidsepok av svenska författare. Håll Sverige läsande!

Kristina Lundgren
Göran Wessberg
DELS

DELS ger också ut den litterära kvartalstidskriften *Parnass* som presenterar både nya och gamla klassiker kring ett tema som poesi, flickböcker, landsortsförfattare, ett enskilt författarskap eller som i senaste numret – litteratur som förändrat Sverige. Föreslå att ditt skolbibliotek prenumererar på *Parnass* om det inte redan gör det!

Läs mer om DELS verksamhet hemsidan <https://dels.nu> – där finns länkar till de olika sällskapen och deras hemsidor. Man kan boka ett besök eller få tips om hur en författare kan levandegöras i undervisningen.

Hur motiverar du dina elever till läsning?

”JAG TROR MYCKET på att vara en läsande förebild, något som jag har anammat från Anne-Marie Körling. Jag bär runt på böcker i skolan för att bjuda in till samtal kring det lästa och för att visa att läsning är viktigt för mig. Jag uppmuntrar kollegorna att göra likadant. Det händer ofta att jag har med mig böcker in i matsalen på lunchen, vilket kan leda till intressanta samtal.

- Läs mycket ungdomslitteratur för att kunna ge eleverna bra boktips.
- Bjud på många olika sorters texter och genrer i klassrummet. Värdera inte någon genre högre än någon annan.
- Låt eleverna möta allt från serietidningar, grafiska romaner och poesi till tjockare romaner. Visa nyfikenhet för det eleverna läser.
- Var generös med lästid på lektionstid och att varva högläsning med enskild läsning.
- Samarbeta med skolbibliotekarien, låt eleverna låna böcker på lektionstid.
- Bjud in skolbibliotekarien till lektionen för boktips, bokattacker med mera.
- Låt eleverna lustläsa också! Det finns en risk att det lästa ofta används för bedömningsunderlag.
- Skapa mycket utrymme för samtal och reflektion kring det lästa.”

Jennie Rosén

Svensklärare i åk 7–9
Malmö stad

”GENOM SPEKULATIVT skrivande kring ett antal välvalda citat från romanen för att skapa engagemang. Därefter ges tid under lektionen för både läsning (gemensam och enskild) och diskussioner som gärna breddas och inkluderar elevernas vardag. Dessutom behandlas andra noveller och kortfilmer med liknande teman för att kontextualisera.

Men kanske av störst betydelse är att utöver nyttig får läsningen vara lustfylld. I år ska mina tvåor i grupp få tolka scener ur litteraturhistorien och gemensamt skapa ett slags videoanalogi. Själva kan jag knappt bärga mig för att få sätta igång!

Tobias Haglund

Gymnasielärare svenska och företagsekonomi
Täby Enskilda Gymnasium

Allt du behöver för svenska och sva på högstadiet!

Öva & Pröva – Helt eller delvis gratis. Skörförälskarnotiser i svenska och sva.

Fixa texten 1 och 2 – Låt eleverna bli skrivare! Rätt text vid rätt tillfälle.

Digilär Svenska & Sva 7-9 – Hjälpa av samman digitala verktyg i din undervisning.

Kontakt – Baslärobok i svenska och sva som erbjuder kort filmer för dig som lärare.

Läs mer och provläs på nok.se

”Deras skrivportföljer var guldgruvor att ösa ur. I praktiken hade de redan skrivit boken åt mig.” **GUNILLA MOLLOY**

TEXTEN, PENNAN, SAMTALET...

Jag läste i *The New Yorker* en novell som jag inte riktigt förstod. Jag skall återkomma till det. Novellen heter *The Boy Upstairs* av Joshua Ferris. Den handlar om en sansad och ordentlig universitetslärarinna med starka principer. ”She was tempted, but she would never do it”, är textens andra mening. Jag kunde inte förneka att redan här fanns en viss igenkänning. Log och tänkte på Lars-Göran Malmgren och hans motto om att ”identifikation är inträdesbiljetten till texten”.

Längre fram i texten blir denna lärarinna uppkallad till sin prefekt. Han räcker över en studentuppsats och frågar om hon minns studenten som skrivit den?

The name did not ring a bell. Was it any wonder? The paper was perfectly unmemorable. But the handwritten notes along the margin were hers. Where a different professor might have voiced encouragement (“Promising ideas”) or demanded more rigor (“Your logic is iffy”) she had written “Fuck off” no fewer than nineteen times along the snowy-white fringes of Adam Carter’s eight inept pages....She did this sort of thing from time to time. As a joke, a coping mechanism. But then she always went back and erased. Had she not erased?

Mitt leende stelnade något. Jag visste precis. Även jag läser med pennan i hand. Och inte bara studentuppsatser. Allt.

Att inte stanna upp i läsningen för att skriva ner en tanke som texten väcker, att inte fånga den för att kunna återgå till den, fördjupa den eller avfärda den, det vore att inte gå i dialog med någon annans röst. Jag lade ifrån mig *The New Yorker* och öppnade den bok jag just läst, *När skolan blev en marknad. Trettio år med friskolor*. Slog upp en sida på måfå. ”Idiot” står det i marginalen bredvid en politikers namn. Nästa sida ”Bra argument men utveckla”. En

annan sida ”Naivt!” (men ”naiv” är dock ett vanligt förekommande adjektiv bland artiklarna i boken, ursäktar jag mig med inför mig själv). Kan jag överhuvudtaget låna ut denna bok? Varför inte? Mina kommentarer är ju sammanfattning av de argument jag skulle använda i en diskussion, kanske dock med en någon mildare version av ”idiot”, om vinstdrivande friskolors berättigande i vårt skolsystem.

Jag hade inte kunnat skriva min första bok om svenskundervisning, *Reflekterande läsning och skrivning*, om jag inte haft tillgång till mina elevers skrivportföljer från årskurs sju till nio. Deras portföljer innehöll allt: loggböcker med kommentarer om läst skönlitteratur, arbetsloggar med anteckningar om processen i ett eget arbete eller om innehållet i gruppsamtal, åsikter om kontroversiella ämnen som rasism, reflektioner över den egna språkliga och kognitiva utvecklingen under tre år. Så många tankar, så många funderingar, så mycket motstånd! Men också så mycket kreativitet. Deras skrivportföljer var guldgruvor att ösa ur. I praktiken hade de redan skrivit boken åt mig. Jag behövde bara strukturera materialet och komplettera med min egen arbetsjournal.

I den norska boken *Hva foregår i norsktimerna?* ser författarna Marte Bilkstad-Balas och Astrid Roe att eleverna under olika lektioner producerar olika korta texter och de ställer frågan vad poängen är med alla dessa texter. ”Viktig fråga, utveckla” har jag skrivit i marginalen. Författarna skriver dessvärre inte något om innehållet i dessa korta anteckningar, eftersom det ju är innehållet i anteckningarna som är poängen. Är det ett kort refererat av lektionsinnehållet? En beskrivning av en arbetsprocess? Eller deras tankar om något de funderar över i ämnesinnehållet?

”Idiot står det i marginalen bredvid en politikers namn.”

Gunilla Molloy är docent i svenska med didaktisk inriktning. Hon har skrivit fem böcker bland annat om litteraturläsning och skolans demokratiuppdrag. Hennes senaste bok heter *Skolämnets roll: om didaktik, demokrati och critical literacy*.

”Varför tror ni att man går i skolan?” frågade jag en gång en klass, som såg de egenförlängda rasterna som en befrielse från de meningslösa transportsträckor som lektionerna utgjorde. ”För att lära oss klockan?”, svarade klassens lustigkurre, eftersom han trodde att jag var ironisk. Men det var jag inte. Jag upprepade min fråga. Tystnaden föll. ”Vad gör ni nu?” frågade jag efter en lång stund. En elev svarade med ett tvekanande tonfall, som om han inte själv trodde på sitt svar: ”Vi sitter och tänker”. ”Ja”, sa jag ”ni går i skolan för att utveckla och fördjupa ert tänkande”.

”Writing as a way of thinking” är väl beforskat. Därför borde den meningslösa lärarfrågan ”vad tyckte ni om den här texten? var den bra? dålig?” förbjudas i klassrummet och istället ersättas med ”vilka tankar har den här texten väckt i dig? Vad har du skrivit ner?”. För tycka och tänka är två helt olika saker. Ibland faktiskt dess motsatser.

Jag saknar ordet ”tänka” i läroplanen. Den första meningen, ”Skolväsendet vilar på demokratins grund”, borde kompletteras med ”och just därför är det viktigt att man i skolan lära sig att tänka”. I den andra meningen, ”Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att eleven ska inhämta och utveckla kunskaper och värden”, borde det dessutom stå: ”men begrepp som ’kunskaper’ och ’värden’ är aldrig neutrala”. Därför kräver dessa och liknande begrepp ett kritiskt tänkande, eftersom olika ideologier har ett intresse av att framställa till exempel begreppet ”värden” på olika sätt. Vem som menar vad med vilka begrepp är en fråga om makt. Därför ”handlar kritiskt textarbete i grunden om att möjliggöra för unga människor att kunna läsa både texten och världen – ”the word and the world” – i relation till makt och identitet” (Hilary Janks).

Om framgångsrika lässtudier skriver Judith Langer att “[s]tudents are treated as thinkers, as if they can and do have interesting and cogent thoughts about the pieces they read, and also have questions they would like to discuss”. Men för att studenterna ska kunna ställa sina frågor, så måste de ha formulerat dem, om än bara med ett frågetecken i marginalen. Men ibland så förstår man i alla fall inte texten. Därför krävs samtalet. Och inte bara då, utan även när man har tror sig ha förstått den.

Samtal kan ge en djupare förståelse av texten. Samtal kan också ge en förståelse för att andra har läst och tolkat texten annorlunda. Inte bättre eller sämre. Men annorlunda. Konstigt vore det annars, eftersom vi är olika. Eller som Robert Scoles skriver ”Both text and readers are already written when they

meet”. Inget möte mellan text och läsare blir därför likadant som något annat. Ibland uteblir också ett möte med texten, som i mitt fall med *The Boy Upstairs*. Samtalet kan också skapa både spänningar och dynamik. I samtalet om en text kan elever och lärare ”gemensamt föra en dialog med texten och härigenom lära av varandra och texten” (Birthe Sörensen). Kanske är detta en grund till den demokratiska fostran som är skolans uppdrag. Tyvärr är samtal inte vanliga i skolan, vilket Skolinspektionen har noterat i två olika granskningar. De föreslår därför att läsundervisning integreras med mer samtal och mer skrivande och att samtal är utgångspunkt för skolans arbete med demokratifrågor.

För att förstå vad jag inte förstod i novellen *The Boy Upstairs* så bad jag två vänner att läsa den. Första Vänner sa: ”Det var en konstig novell”. Efter en stund ”Jag tror inte att det som beskrivs som händelser i novellen egentligen händer”. Kanske hade jag läst den för bokstavlighet? Andra Vänner sa: ”Spännande text. Fascinerande beskrivning av en kvinna som tappat kontakten med det glada och nyfikna barn hon en gång var”. Jag: ”Men när händer det i hennes liv?” Första vänner: ”Det får man ju inte riktigt veta”. Andra Vänner: ”Det är väl förlusten av Olivia som får gråten djupt inifrån att bryta fram”. Jag: ”Men vad som händer i slutet är oklart för mig”. Första och Andra Vänner: ”Ja samma här, det är ju upp till läsaren”. Andra Vänner: ”Hon när kanske ändå ett hopp om att pojkens ska finnas där... eller att hon ska ta sitt eget liv för att rädda hans?” osv. osv.

Få repliker är så flitigt citerade i studier om läsning som kommentaren ”Vi vet inte vad vi tycker om en bok förrän vi pratat om den” ur Aidan Chambers *Böcker inom oss*. Naturligtvis för att den är så sann. Samtalet som en väg till en djupare förståelse, så ofta praktiserad i livet utanför skolan – i bokklubbar med post-it lappar inklistrade på sidorna, i bokpoddar, i tv-program som Babel, i Lundströms bokradio, bland vänner. Så lite använd i skolan.

Jag förstår novellen *The Boy Upstairs* bättre nu. En text som var stängd för mig har öppnats i samtal med andra. Just när jag trodde mig förstå vad den handlade om så visade vännerns läsningar att det kunde vara tvärtom – eller något helt annat. I samma text såg de en annan verklighet. Och detta är vad läsning, skrivande och samtal kan ge; här får jag en bit av mig själv som jag tidigare inte sett. Här lyser någon annans blick upp en okänd del av världen för mig. Här tar ”the word and the world” gestalt och vad mer, jag förstår varför jag tänker som jag gör. ★

REFERENSER

- Bikstad-Balas & Marte, Roe, Astrid** (2020) *Hva foregår i norsktimerna?* Universitetsförlaget.
- Chambers, Aidan** (1998) *Böcker inom oss: om boksamtal*. Ny utgåva. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Ferris, Joshua *The Boy Upstairs*. The New Yorker Juni 6 2022.
- Janks, Hilary** (2013). *Critical literacy in teaching and research*. Education Inquiry. Vol.4, No 2.
- Kornhall, Per. Svensson; Sten, Allelin, Majsa Karlson, Bo** (red) (2022) *När skolan blev en marknad. Trettio år med friskolor*. Natur & Kultur.
- Scholes, Robert** (1989) *Protocols of Reading*. Yale University Press.
- Skolinspektionen** (2012a). *Läsundervisning inom ämnet svenska för åk 7-9*. Rapport 2012:10.
- Skolinspektionen** (2012b). *Skolornas arbete med demokrati och värdegrund*. Rapport 2012:9.
- Sörensen, Birthe** (1985). *Texten och läsaren*. I Thavenius, Jan och Lewan, Bengt (red) *Läsningar om litteraturen och läsaren*. Akademilitteratur AB. Stockholm.

Läsa tillsammans ger bättre förståelse

Läspraktiken Shared Reading erbjuder ett nytt sätt att arbeta med skönlitteratur i skolan. Genom interaktiv högläsning och omedelbara samtal flyttas fokus till det personliga mötet med litteraturen, skriver tre nyexaminerade svensklärare som har undersökt metoden.

Tänk om du kunde ta del av elevernas möte med skönlitteratur medan det sker istället för att lämna eleverna ensamma med texten och i efterhand föra samtal om det lästa? Shared Reading är ett sätt att jobba med läsning och litteratur som fokuserar på just denna omedelbara upplevelse av texten, och som strävar efter ett gemensamt meningsskapande i läsande stund. Efter att ha utvärderat Shared Reading i en gymnasieklass framstod närheten till elevernas möte med texten och gruppens känsla av gemensam ansträngning i textarbetet som det mest givande med metoden.

Gemenskap genom litteratur

Shared Reading bygger på gemensam högläsning och i direkt anslutning till läsningen samtal om litteraturen. Praktiken har utvecklats av grundaren Jane Davis och den ideella organisationen The Reader, i syfte att sprida kvalitetslitteratur och litteraturintresse i samhället. Läspraktikens fokus på att skapa gemenskap genom skönlitteraturen har populariserat den och idag finns över 700 aktiva läsgrupper i Storbritannien som möts i såväl det lokala biblioteket som i fångelser och inom vården. Shared Reading har även spridits runt om i Europa med stöd av intresseföreningar som exempelvis Föreningen Shared Reading Skåne (FSRS).

Så hur går då ett Shared Reading-möte till? Deltagarna möts för en lästräff som vanligtvis varar i 60–90 minuter och leds av en utbildad läsledare, som på förhand har valt vilken litteratur som ska läsas. Ofta är detta noveller och poesi men det går även att läsa romaner över flera träffar. Läsledar-

en delar ut texten och leder träffen genom att läsa högt och med jämna mellanrum pausa läsningen för samtal. Vid dessa pauser söker läsledaren efter reaktioner och intryck från gruppen och utifrån dessa inleds ett samtal med fokus på mötet mellan litteraturen och deltagarnas personliga och känslomässiga reaktioner. Personliga innebär i detta sammanhang sådant som är beroende av deltagarens person, alltså åsikter, känslor och erfarenheter.

Läsledaren bör vidare sträva efter att skapa en trygg och välkomnande stämning i gruppen och det är viktigt att ingen tvingas till att prata. Det som framförallt skiljer Shared Reading från andra boksamtal i skolan är alltså att samtalet sker parallellt med läsningen, att fokus ligger primärt på det personliga mötet med litteraturen, samt att det är okej för en deltagare att sitta tyst och bara lyssna under samtalen.

Observationer och intervjuer

Vi testade Shared Reading i en gymnasieklass vid fyra tillfällen under vårterminen 2022. Utifrån observationer, intervjuer och litteraturredaktisk teori utvärderade vi sedan metoden. Till vår hjälp hade vi, förutom rektors och ansvarig lärares godkännande, en utbildad läsledare och en näst intill uteslutande tillgång till fika. Dessa fyra tillfällen låg till grund för två uppsatser, där den ena intresserade sig för läsledarens roll i samtalet och den andra

för vilken sorts läsning och samtal som uppstod under de olika tillfällena.

Med den centrala roll skönlitteraturen innehar i svenskämnet är det oerhört viktigt att eleverna upplever läsning som någonting meningsfullt bortom den omedelbara klassrumssituationen. Att arbetet med skönlitteratur ska aktivera olika

förmågor framgår i svenskämnets syfte, centrala innehåll och kunskapskrav, och tittar man noga utkristalliseras tre övergripande funktioner arbetet med skönlitteratur ska fylla. Den första är att läsning ska leda till en sammansmältning mellan läsarens

verklighet och den fiktion hen möter.

Därigenom kan läsaren både sätta in sig själv i karaktärernas situation och använda den fiktiva världen för att förstå sitt eget liv. Den andra är att använda det lästa i syfte att förstå samhället som det skrevs i och en tredje är att tillförsäkra sig redskapen för att tala om och analysera litterära verk och författarskap.

Det är genom den första funktionen vi som lärare kan få upp elevernas ögon för skönlitteraturens värde och möjligheter, både som något lustfyllt och utvecklande. Shared Reading lämpar sig – genom sitt fokus på deltagarnas personliga och känslomässiga reaktioner – väl för att aktualisera den första funktionen, vilket också leder till att läsengagemang och intresse kan skapas hos eleverna när läspraktiken omsätts i en skolkontext. Dessutom blir processen till en gemensam ansträngning, vilket erbjuder en väg in i litteraturen som för många elever förblir otillgänglig om de

”Erbjuder en väg in i litteraturen.”

Tomas Alinder, Max Dagerman och Jon Wallinder har undersökt hur Shared Reading kan fungera i klassrummet. Studien ligger till grund för deras examensarbeten.

lämnas ensamma i mötet med litteraturen utan verktyg att tränga in i den. Att Shared Reading därmed kan vara en framgångsrik metod i undervisningen var en utgångspunkt i vår studie.

Eleverna undvek det personliga

Verkligheten visade sig inte vara fullt så linjär. Att i klassrummet säga att den personliga tolkningen av det lästa både är önskvärd och intressant ledde inte nödvändigtvis till att deltagarna direkt kände sig bekväma att dela privata erfarenheter eller uppfattningar. Detta kräver istället att eleverna vänjer sig vid att använda den egen erfarenhet för att driva klassrumssamtal, och att de känner att deras perspektiv är värda att lyfta och att de kommer tas på allvar. Att relatera det lästa till det egna livet var något eleverna undvek. Det kan förklaras med att det fanns en upplevd klyfta mellan det personliga och det som efterfrågas i skolan. Men

som läsledaren sa – att använda litteratur för att förstå sin tillvaro och verbalisera denna förståelse är ett kraftfullt verktyg för välmående och självutveckling. Synen på svenskämnet som ett färdighetsämne där vi drillar elever till att bli skickliga skribenter och retoriker, behöver kompletteras. Det är ju också i svenskämnet vi lär oss möta och använda litteratur. Här kan Shared Reading vara ett viktigt verktyg i lärarnas arbete.

Läsledarens roll skiljer sig på flera sätt mot lärarens så som den ser ut i mer traditionella boksamtal. En central skillnad är att läsledaren inte ska tvinga någon att tala. Detta eftersom en målsättning med Shared Reading är att människor ska kunna delta i litteratsamtal utifrån sina egna förutsättningar och baserat på sitt eget intresse. Läsledaren bör istället försiktigt leta efter reaktioner hos eleverna och uppmuntra dem att dela med sig av dessa utan att tvinga dem. Ett sätt att göra detta

Tomas Alinders examensarbete fokuserar på hur läsledaren skapar vägar till litteraturen i samtalet och vilka möjligheter läraren har att agera läsledare.

Jon Wallinders och Max Dagerman har undersökt vilken läsning och typ av samtal som Shared Reading uppmuntrar och hur det står sig mot den läsning och samtal som gymnasieskolan efterfrågar. Båda studierna bygger på klassrumsobservationer, textstudier och intervjuer med deltagande elever, läsledare och lärare.

OM DU VILL TESTA:

- Välj en kort men tät novell som berör ett tema du tror kan väcka elevernas intresse. Rekommendationer finns på Föreningen Shared Reading i Skånes hemsida.
- Läs texten själv, gärna högt. Välj lämpliga platser att pausa för samtal. Utgå från ställen som väcker ditt intresse och där ett samtal kan uppstå. Detta kan exempelvis vara efter en viktig händelse eller före en vändning i berättelsen.
- Sök efter respons från dina elever men tvinga inte någon att prata. Leta istället efter spontana reaktioner på texten och uppmuntra gruppen att dela med sig av dessa. Ge eleverna lite tid och var inte rädd för tystnad.
- Lyssna aktivt och intresserat på dina elever och hjälp dem utveckla sina tankar genom att ställa följdfrågor, knyta inpasset till något som sagts tidigare eller läsa om en del av novellen som knyter an till inpasset.
- Sträva efter att utforska litteraturen tillsammans med eleverna. Undvik att värdera eller bedöma elevernas inpass och hjälp dem istället att utveckla sina tankar.

kan vara att ställa sig genuint undrande till något i texten eller läsa om en nyckelpassage i ett frågande tonfall. Det är viktigt att läsledaren inte signalerar att det finns en korrekt tolkning eller att denna är en auktoritet i förhållande till texten, utan att alla tolkningar är viktiga för samtalet.

I vår studie identifierades denna kontrast gentemot den mer traditionella lärarrollen både som något som kunde vålla problem och som något som skapade möjligheter. Faktumet att läsledaren inte bör tvinga någon att tala och inte förklara litteraturen utifrån en egen expertposition gjorde att det blev tyst när eleverna spontant inte vill prata eller inte förstod delar

”Avgörande hur läraren bemöter elevens svar.”

av texten. Till viss del kan denna tystnad förklaras med den kontrast som finns mellan Shared Reading och undervisningen

som eleverna är vana vid. De flesta elever är vana vid att läraren tydligt fördelar ordet och dessutom väntar sig en viss typ av svar.

Även frågor som till synes är öppna som “Vad tror ni om det här?” tolkas ofta av elever som att det finns ett rätt svar och blir en övning i gissa vad läraren tänker på. Detta invanda klassrumsmönster riskerar alltså att hindra eleverna från att ta egna initiativ

och samtala om litteratur utifrån sina egna erfarenheter.

Att bryta klassrumsmönster

Hur kan då en lärare agera för att möta och bryta ett sådant mönster? För att Shared

Reading ska fungera och vara något annat än ett vanligt boksamtal måste nämligen detta mönster brytas. Ett sätt att göra det är att vara explicit med vad som efterfrågas. Att förtydliga att det i detta sammanhang inte finns några rätta svar och att de personliga svaren handlar om eget tycke och egna erfarenheter och därför är beroende av den som svarar.

Därefter är det avgörande hur läraren bemöter elevernas svar. Läraren måste visa att hen tar elevens tankar på allvar. Detta kan läraren göra på ett par olika sätt. Det första innebär att helt enkelt lyssna och ställa följdfrågor i stil med “Hur tänker du?” och “Förstår jag dig rätt om...”. Lärares respons bör aldrig vara värderande utan istället nyfiken på hur eleven tänker. Det andra är att följa upp och använda elevernas inpass. Om eleverna intresserar sig extra mycket för en passage, eller om en

Tomas Alinder (mitten) är lärare i svenska och svenska som andraspråk.

Max Dagerman (till vänster) och Jon Wallinder är lärare i svenska och historia.

formulering verkar väcka känslor och fantasin hos en elev – låt detta ta utrymme!

Se om du som lärare kan uppmuntra eleven att koppla det till andra passager i texten, andra elevers tankar och åsikter, eller till elevens egna erfarenheter. Det blir i detta sammanhang viktigt att vara beredd att släppa en del av kontrollen över samtalet. Även om det inte är fel att på förhand ha teman man hoppas aktualiseras genom texten är det viktigare att tala om det som eleverna själva finner eggande.

Läraren kan visa vägen

Som en följd av det omedelbara i textmötet har läraren möjlighet att jobba mycket aktivt med modellering, alltså att genom eget agerande visa för eleverna hur de kan agera. För det första kan läraren modellera den öppna attityd till elevernas åsikter som möjliggör ett samtal där eleverna vågar delta med personlig respons på texten.

För det andra kan läraren modellera ett förhållningssätt till litteratur, och hur man kan närma sig en text. Genom att själv dela med sig av hur man förstår exempelvis ett motiv i en novell genom att relatera det till egen erfarenhet, och vad det därmed betyder för just en själv, visar man för eleverna både att det är möjligt att göra sådana kopplingar och hur de kan se ut. För det tredje kan läraren visa hur eleverna kan artikulera ett resonemang på ett mer utbyggt sätt.

Genom att upprepa en elevs resonemang på ett sätt som gör de olika stegen explicita kan läraren visa för eleverna hur deras tankar kan formuleras på ett sätt som redovisar varje del i processen och därmed blir underbyggt. För att tala med läroplanen för ögonen är detta ett värdefullt redskap.

Shared Reading ger möjlighet till ett litteraturarbete där läraren kan vara med eleverna under själva läsprocessen och där samtalet sker interaktivt under läsningen istället för i efterhand. Vi lärare får därmed möjlighet att visa hur en erfaren läsare tar sig an skönlitteratur och kan hjälpa elevers förståelse för litteraturen under läsningens gång. Genom att göra läsprocessen aktiv och gemensam är det vår övertygelse att Shared Reading kan vara ett effektivt verktyg för lärare att bidra till elevers litteraturintresse och läsengagemang.

*Tomas Alinder
Max Dagerman
Jon Wallinder*

Här kan man läsa mer om Shared Reading:

The Reader. Moderorganisationen som verkar för att sprida Shared Reading: <https://www.the-reader.org.uk/>

Föreningen Shared Reading Skåne. Lokal organisation som verkar för att sprida Shared Reading i Skåne. <https://www.sharedreadingskane.se/>

NATUR & KULTUR

Heldigital svenska med stor frihet

Uppdaterat och inspirerande innehåll – enligt Lgr22

Digilär. Svenska & Sva 7-9

Digilär. Svenska 9

Täcker det centrala innehållet i kurserna Svenska 1, 2 och 3

Prova gratis på nok.se/digilar

Praktisk handbok om noveller i undervisningen

Hur kan noveller användas i svenskundervisningen? Det ger författaren och läraren Carl-Johan Markstedt flera konkreta exempel på i en ny, lättläst handbok.

Novelläsning i praktiken – samtala och skriva om noveller i skolan

Författare:
Carl-Johan Markstedt
Förlag:
Gothia Kompetens

I boken *Novelläsning i praktiken. Samtala och skriva om noveller i skolan* ges konkreta exempel och förslag på hur man som lärare i svenska och svenska som andraspråk på högstadiet och gymnasiet, kan arbeta med noveller utifrån samtalande och skrivande.

ATT NOVELLEN HAR mycket att erbjuda svenskundervisningen är något som Markstedt tydligt signalerar med sin nya bok. Han tänker att *Novelläsning i praktiken* kan fungera som ett smörgåsbord för lärare, ett smörgåsbord där olika arbets- och novell-förslag presenteras. Förhoppningen är att lärare hittar nya noveller att arbeta med i klassrummet men också får tankar och idéer kring hur undervisningen med noveller kan byggas upp.

BOKEN ÄR STRUKTURERAD i sex kapitel. Första kapitlet beskriver vad en novell är och visar hur svårt det faktiskt är att tydligt definiera denna genre. Nästa kapitel diskuterar vad man som lärare ska tänka på när man väljer noveller till sin undervisning.

Bokens tredje till sjätte kapitel är undervisningsnära. Kapitel tre ger förslag på en modell för novelläsning i tre steg. Först ska läraren introducera novellen, därefter ska eleverna läsa och diskutera novellen för att i sista steget bearbeta novellen. Här finns flera exempel på hur de tre stegen kan ta sig uttryck i undervisningen.

I kapitel fyra lyfter Markstedt fram hur läraren kan arbeta med novellanalys utifrån exempelvis litterära begrepp eller en given analysmall. Femte kapitlet beskriver hur läraren kan arbeta med noveller för att fokusera på ett författarskap och här presenteras flera författarskap med tillhörande noveller. Det sista kapitlet ger förslag på en språkinriktad novelläsning.

I detta avslutande kapitel är det ett tydligare fokus på novelläsning i svenska som andraspråk än vad det är i övriga kapitel. Det som förenar alla kapitel är att de avslutas med en kortare intervju. Tanken är att

intervjuerna ska ge ytterligare perspektiv på hur man kan arbeta med noveller.

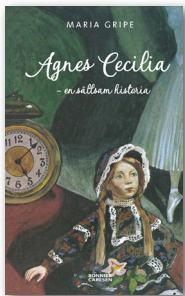
Jag tycker att intervjuerna är något för korta för att till fullo kunna bidra med ytterligare konkreta exempel på novelläsning i klassrummet. Intervjuerna hade gärna fått byggas ut, konkretiserats ytterligare eller vävts tydligare samman med innehållet i de olika kapitlen.

JAG HAR TIDIGARE läst Markstedts och Sandbergs *Romanläsning i praktiken. Samtala och skriva om litteratur i skolan* (Gothia Fortbildning 2019) och det finns tydliga paralleller mellan de två böckerna. Markstedt själv skriver att böckerna ska komplettera varandra och det gör de. Samtidigt upplever jag att de stundtals lyfter samma saker.

Jag tänker exempelvis på modellen för läsning i tre steg och delar av kapitlet om hur man kan arbeta med skönlitterära analyser. Har man inte läst *Romanläsning i praktiken* spelar det ingen roll men har man däremot läst den kan upplevelsen av *Novelläsning i praktiken* vara att den inte ger så mycket ny input kopplat till metoder och sätt att närma sig kortare skönlitterära texter.

SAMMANFATTNINGSVIS kan sägas att Markstedts bok är lättläst och konkret. Den kan vara ett stöd för alla de som är nya i yrket men den kan även inspirera den erfarna läraren, inte minst genom alla de novell-förslag som finns i boken. Ett stort plus får *Novelläsning i praktiken* just för sitt breda urval av noveller. Här har Markstedt verkligen lyckats. Själv blir jag nyfiken på novellerna av Etgar Keret (Israel), Patricia Highsmith (USA) och Yu Gu (Kina).

Jenny Edvardsson
Författare och doktorand i pedagogiskt arbete
Högskolan Kristianstad

Maria Gripe (bild till höger)
Agnes Cecilia – en sällsam historia

BonnierCarlsen

FOTO: ÅKE HEDSTRÖM

Vem är Agnes Cecilia?

V arför känner Nora sig så ensam? Och vad betyder alla spökerier? De mystiska stegen som hörs i den stora gamla våningen när Nora är ensam där, klockan som går baklänges, folksagoböckerna som trillar ur bokhyllan, hunden som vägrar att gå över tröskeln, den sorgsna dockan som nu har blivit Noras?

Långsamt, långsamt börjar det gå upp för femtonåriga föräldralösa Nora att någon utanför tid och rum kanske söker kontakt med henne. En flicka i Noras egen ålder som är lika övergiven som hon själv. För Nora visste länge knappt hur hennes föräldrar dött. Hon bor hos hyggliga släktingar, men har blivit bestulen sina sorgkänslor. Hon känner sig ensam. Flickan, som via översinnliga händelser i *Agnes Cecilia – en sällsam historia* söker kontakt med Nora, heter Cecilia. Denna Cecilias biologiska mammas namn var Agnes, flickan är alltså Agnes dotter Cecilia.

Cecilia, får Nora veta, blev bara sjuutton år och var född år 1906. Hon är inte längre bland de levandes skara.

Men kan det kanske finnas ännu en Agnes Cecilia? I Noras nutid?

INSPIRATIONEN TILL *Agnes Cecilia – en sällsam historia* drabbade Maria Gripe, har hon berättat, när hon fick se en gammaldags liten docka i ett skyltfönster i Gamla Stan. Författaren tyckte att hon hörde någon ropa "Agnes Cecilia" och då fick dockan - som författaren Maria och konstnären Harald Gripe förstas köpte - heta just så.

Och så fick också ungdomsromanen heta. År 2022 kom ännu en nyutgåva ut på Bonnier/Carlsen förlag av denna tidlösa klassiker från 1981 (förlaget Modernista gav ut *Agnes Cecilia – en sällsam historia* härom året) plus att det också numera finns en lättläst version av boken som sedan mer än fyrtio

år är läst över hela världen. Läst och älskad.

Fantasyförfattaren Maria Gripe uppmanar i denna underbart suggestiva psykologiska roman, liksom hon gör i *Tordyveln flyger i skymningen* och i de populära skuggböckerna, läsande och tänkande tonåringar i alla tider att vara lika lyhörda som gamla romantiker inför tillvarons många olika sätt att uttrycka sig på.

För så här är det, då och nu och sedan om vår stund på jorden: "Ingen är ensam. Vi hör alla samman".

Lena Kjersén Edman

MARIA GRIPE HYLLAS

- Årets LitterArt, en kulturfestival i Nyköping, firar 10-års jubileum med en hyllning till Maria Gripes författarskap.
- LitterArt pågår 13–16 oktober och i flera programpunkter uppmärksammas Maria Gripes liv och böcker.
- Den 15 oktober kl 11–13 blir det boksläpp och panel-samtal. Boken som lanseras är: *Mariagripelikt – Om Maria Gripes barnböcker och tidiga ungdomsromaner*, av Martin Hellström (se bild), universitetslektor.
- Martin Hellström deltar i ett panelsamtal om Maria Gripes betydelse idag, tillsammans med bland andra Lena Kjersén Edman (se bild), fil dr i litteraturvetenskap och recensent i *Svenskläraren*.

Böcker

Katarina Kuick
Veras krig
Alfabeta

Katarina Kuick

Fin skildring av krigets vardag

”NU ÄR DE PÅ VÄG. På väg bort från det belägrade Leningrad. På väg mot en plats där det finns mat och värme och en framtid.”

Jag är tvungen, för att hålla mina tårar i schack, att låta slutorden i *Veras krig* – ord om mat, värme och en framtid – inleda mina tankar om den ryska tioåringen Vera 900 vidriga dagar. Så som de skildras i författaren Katarina Kuicks nya Andra världskriget-bok.

1941 ANFALLER TYSKLAND det stora riket Sovjetunion. Staden Leningrad, där Vera bor med sina föräldrar, storasyster och katten Binka, omringas i september. Under den iskalla ryska helvetesvintern försvinner Veras pappa till fronten och systemen till beredskapsarbete. Vera och mamma får ensamma och huttrande samla pinnar och köa för mjöl. De kokar soppa på läderskärp, äter sågspånsbröd och en förtvivlad mamma byter ut Binka mot grannens katt för att ingen av familjerna ska behöva äta sitt eget husdjur. En sorglig historisk verklighet är det som Katarina Kuick skildrar i berättelsen om Vera, en fiktiv flicka som läsaren kommer att tycka mycket om – inte minst för hennes kluriga tankar om rättvisa.

ÅR 2022 HAR VI ÄNNU en gång krig i Europa. I Ukraina finns det i detta nu barn som lider helvetiskt. Så som barnen led i Sovjet på tidigt 1940-tal. Och många svenska barn har krigsångest.

Jag vill tro att allåldersboken *Veras krig* kan ge hopp. Boken är ingen jagberättelse, men det är som om flickan Veras optimism ändå genomsyrar den tragiska skildringen.

En trygghet finns i de redliga kapitelrubrikerna och jag tycker om att *Veras krig* är lika lättläst som den är välskriven. Trots allt fruktansvärt som skildras innehåller boken ljusglimtar. Och det kommer en dag då Vera och mamma kan ta tåget från det belägrade Leningrad och sedan åka på lastbilsflak över Ladogas is.

Läsaren torkar tårarna.

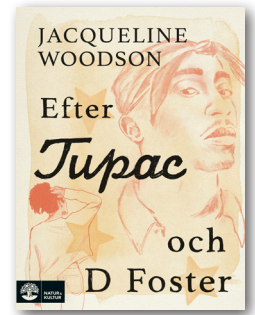
VERAS KRIG ÄR EN av de allra bästa böckerna för högstadiet med kriget som tema som jag har läst. Jag tänker till exempel på den fyrtio år äldre ungdomsboken *Kyra och Sjurik* av Kyra Petrovskaya Wayne. Också den handlar om den tyska belägringen av Leningrad mellan åren 1941–1943 då 1,5 miljoner människor fick sätta livet till.

Måtte *Veras krig* bli högläst i många hem och skolor.

Lena Kjersén Edman

Böcker

Jacqueline Woodson
Övers. Jason Diakité
Efter Tupac och D Foster
Natur&Kultur

Om vänskap i ett ojämlikt samhälle

DET FINNS BÖCKER som utmanar och samtidigt bjuder in läsaren till att bli medskapare. En sådan bok är *Efter Tupac och D Foster* av ALMA-pristagaren Jacqueline Woodson.

Här finns många tomrum, för att använda Isters begrepp, och dessa måste läsaren fylla i för att skapa mening. För en del läsare går det lätt att skapa inre bilder och lägga till sådant som inte är uttalat, för andra är det en stor utmaning. Därför kan en bok

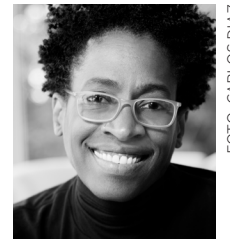

FOTO: CARLOS DIAZ

Jacqueline Woodson

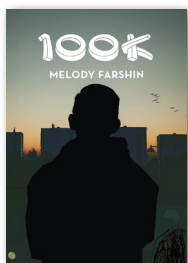
som denna med fördel användas vid gemensam läsning och boksamtal. Att få lyssna på andras tolkningar kan underlätta, bredda och fördjupa den egna förståelsen. För att få igång samtalet kan diskussionsfrågorna som finns i slutet av boken användas.

EFTER TUPAC OCH D FOSTER handlar om tre tjejer. De kallar sig för tre gånger tuffhet, lyssnar på Tupac, funderar över sitt ”Stora syfte” och vad det innebär att vara svart i ett rasistiskt samhälle. Två av dem har växt upp på samma gata medan den tredje, D, en dag bara finns där.

Genom tjejernas samtal och berättelser skildras ett samhälle där klass, ras och kön har stor betydelse. Att handlingen utspelar sig i USA under 1990-talet spelar egentligen ingen roll. De frågor som lyfts fram är lika viktiga och centrala idag som de var på 90-talet.

Woodsons böcker är starka och tidlösa. Hon räds inte att skildra samhällets alla orättvisor och klyftor. *Efter Tupac och D Foster* är inget undantag. Det är en bok som lämnar avtryck.

Jenny Edvardsson

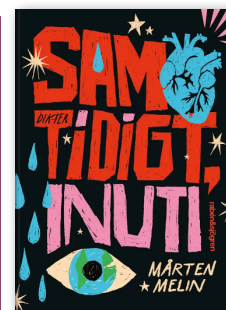

Melody Farshin
100K
BonnierCarlsen

FOTO: CAROLINE ANDERSSON RENAUD

Melody Farshins trilogi förmedlar värme och ömhet.

Mårten Melin
Samtidigt, inuti
Rabén&Sjögren

Mer än misär och sorg

Den här ungdomsboksförfattaren har ett eget sound. Hennes nutidstrilogi handlar om drömmar, rädslor, frustration, solidaritet, koder, utsatthet, skottsäkra västar, pengar, droger, våld. Men här finns också värme och ömhet.

Med den gripande, sorgliga men också hysteriskt roliga debutromanen *Mizeria* gjorde Husbyprofilen, ståupparen och språkekvilibristen Melody Farshin kritiker- och läsarsuccé. En snärtig berättelse av ett barn från miljonprogrammet om unga människor från en Stockholmsförorts miljonprogram. Fortsättningen kom med *Lowkey* härom året och nu kommer *100K*, den avslutande – och kusliga – del tre i berättelsen om de unga vuxna Järvatvillingarna Aicha och Ali, deras familj och deras kompisar.

DEN MOBBADE DATASPELAREN och självhatande sjuttonåringen Dollar är en av berättarna i *100K*. 100K = 100 000 kronor. Det handlar om haram-pengar.

Dollars ende orten-vän Hamza var absolut ingen gängledare. Nej, Hamza var den skötsamme grabben som inte gjorde någon något ont.

Men Hamza är död. Sedan Hamza sköts har Dollar ingen alls att softa med. Han går till skolan ensam, kommer hem ensam och spenderar alla sina timmar ensam. Något underbart händer ändå då Dollar förälskar sig i Zahra. Som, ofattbart för Dollar, finns för honom. Kärleken botar dock inte Dollars ångest.

I de svåraste stunderna kan däremot en drog få Dollars ångest att gå på flygplansläge och gör honom lika likgiltig som yr. Allt blir då kaos. Vidrigt.

I *Mizeria*, den första boken, fick vi veta att Ali, som har tvingats in i ett arrangerat äktenskap med Samira, var misstänkt för mordet på sin nära vän Osman. I *100K* berättar Dollar om vem det egentligen var som klippte Osman.

I DE HÄR TRE MIZERIABÖCKERNA får vi de ungas perspektiv på sina liv som inte bara är misär och sorg, här finns också mycket omtanke och värme. Och humor. Roligt är det till exempel då den alltid uppkopplade Aicha och hennes kompisar spelar in TikToks med julgransbelysning runt badrums-spegeln. Fnitterframkallande är bokens många samtida oneliners, som denna som handlar om att huvudvärk är ”envisare än Klarnas betalningspåminnelser”.

Det finns ett efterord till trilogin formulerat av ”Er syster/Melody”. Melody Farshin skriver där om sin berättelse:

”Vardagen väger tyngst. Systrarnas fredsmäklarroll, gruppchattar, syskonhat, fakekonton och falska märkeskläder. Vi ser mer tvättid än vad vi ser kriminalitet. Så går det alltså att skriva om folk från orten som människor med personlighet, ambitioner och drömmar”.

MIZERIA. MISÄR. JA. Ändå skrattar jag ofta då jag läser Melody Farshins sorgliga och språkligt lysande ungdomsromaner. En tonårig kompis till författaren sade då hon hade läst första delen i trilogin ”äntligen en bok som inte får mig att känna mig dum. *Mizeria* är skriven för oss”.

Lena Kjersén Edman

Poesi som utforskar identiteten

*Bit för bit
lägger jag det pussel
som är jag*

*någon ram finns inte
ingen ask
med den färdiga bilden*

*pusslet kan bli
hur stort
eller litet som helst*

*bitarna
behöver inte ens
passa särskilt bra ihop*

MÅRTEN MELIN är en mästare på att med få ord uttrycka mycket. I den nya diktsamlingen *Samtidigt, inuti* är jaget i fokus. Vem är jag? Vem vill jag vara? Hur kan jag bli mig själv?

DET ÄR NAKET och avskalat men samtidigt djupt berörande och allmänmänskligt. Melins dikter borde ha en given plats i alla mellanstadieklassrum.

Jenny Edvardsson

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Nordspråk hotas av nedläggning

När denna text kommer i tryck vet vi hur det gick i det svenska valet. Jag hoppas att vi då, när dammet har lagt sig, har politiker vid makten som kommer att ta skolan och dess lärare på allvar, och ge oss den tilltro och det handlingsutrymme vi behöver.

Svenskläraryöreningen kommer naturligtvis även efter valet att fortsätta bevaka vad politiker och makthavare har för intentioner med svenskämnet. Ett exempel på en sådan fråga är Skolverkets uppdrag om en bred översyn av svenskämnen som presenterades före sommaren.

Tack vare oss och många andra, hastades inte något förslag om ett sammanslaget svenskämne fram.

Vi var många som oroade oss för att politikerna önskade sig en snabb lösning som med ett alexanderhugg skulle ha fått

det att se ut som att alla komplexa frågor om de två svenskämnenas inbördes relation blivit lösta. Nu kommer dessa frågor förhoppningsvis få ta tid och bli grundligt utredda innan något nytt förslag presenteras.

ETT AKUT PROBLEM som dock kvarstår presenterades också före sommaren, och det är att Nordiska ministerrådet har beslutat att inte längre ge Nordspråk några ekonomiska bidrag alls från och med nästa år. Detta innebär i realiteten att Nordspråks verksamhet inte går att bedriva.

Som många svensklärare känner till, är Nordspråk en samarbetsorganisation för de nordiska modersmålläraryöreningarna. Bortsett från att vi här knyter kontakter mellan föreningarnas styrelser, arrangerar Nordspråk också kurser som riktar sig till nordiska modersmållärare. I somras hölls en kurs på Färöarna som var mycket uppskattad. Ett syfte är att den nordiska språkförståelsen ska ge ringar på vattnet och leda till att eleverna i våra respektive länder får ta del av en entusiastiskt grannspråksundervisning. Allt detta hotas nu i grunden. Jag återkommer i frågan.

Nils Larsson
Ordförande
Svenskläraryöreningen

SVENSKLÄRARFÖRENINGEN

Vi arbetar med

- svenskämnets ställning i skola och lärarutbildning
- en levande ämnesdebatt
- ett aktivt och medvetet förhållningssätt till språk och litteratur
- svenskämnets helhet
- fortbildning till både blivande och verksamma svensklärare

Medlemskap

Medlem i Svenskläraryöreningen kan svensklärare eller andra enskilda personer vara. Avgiften är 320 kronor per kalenderår och 160 kr för studerande och pensionärer.

Som medlem får du tidskriften *Svenskläraren* (fyra nr per år, kan vara tre nummer varav ett extra tjockt dubbelnummer), årsskriften *SLÅ*, tillträde till föreningens kurser, rösträtt på föreningens årsmöte, med mera.

Avgiften erläggs direkt på hemsidan www.svensklararforeningen.se där du samtidigt skriver in namn och adressuppgifter. Alternativt erläggs avgiften till föreningens bankgiro 876-1454 (kontakta då samtidigt föreningen via e-post info@svensklararforeningen.se och uppge adress och e-postadress). Skolor, institutioner och andra icke-medlemmar kan prenumera på *Svenskläraren* (350 kronor) respektive *SLÅ* (350 kronor). Utlandsprenumerationer kostar 380 kronor.

Adress

Svenskläraryöreningen
c/o Nils Larsson
Skifferstigen 4
196 33 Kungsgäddan

E-post: info@svensklararforeningen.se

URL: www.svensklararforeningen.se

FB: Svensklärarna

Twitter: @svensklararna

Instagram: svensklararna

Styrelse

Ordförande:

Nils Larsson
nils.larsson@isd.su.se

Vice ordförande:

Suzanne Parmenius Swärd
suzanne.parmenius-sward@liu.se

Kassör:

Ulrika Nemeth, ulrika.nemeth2@gmail.com

Sekreterare

Jeanette Lavigne, jeanette.lavigne@gavle.se

Övriga ledamöter:

Jenny Edvardsson, frokenje@gmail.com
Anna Nordenstam, anna.nordenstam@lir.gu.se
Fredrik Sandström, fredrik.arboga@gmail.com
Minna Wadman, minna.wadman@enskildagrund.se
Helen Winzell, helenwinzell@liu.se

Det är i läsandet jag hämtar kraft

GURLI MALMQVIST

Bor: Göteborg, omväxlande i ett litet hus på landet och lägenhet i stan.

Gör: Nyligen pensionerad specialpedagog och lärare i svenska/svenska som andraspråk. Går nu skriverutbildning och skriver på kortroman.

Oanad talang: Står på huvudet varje dag för att få nya perspektiv.

Jag vill vara en lärare som visar vägen till litteraturen genom att själv vara en läsande människa. Där en vidd av svindlande möjligheter kan uppstå ur det sammelsurium av vad andra författare och skribenter tidigare har läst och skrivit.

Jag hoppas att mina elever kommer att ha favoritförfattare precis som jag själv alltid har haft. Och att dessa kan verka som en slags musor inom dem, vilka de med tillit och förtroende kan rikta sig till, och som kan locka fram lust och kärlek hos dem när de skriver. Som kan vara ett öga som läser deras texter av genuint intresse och utan att döma. Men som har ett krav på dem; att det de skriver är sprunget ur en äkta känsla och att det de skriver är sant. Eller att de åtminstone är trogna sin genre. Sanningshalten och äktheten är viktiga ingredienser, oavsett vad de skriver om.

JUST NU ÄR DET OLGA och Marina som är mina favoritförfattare och som ger mig kraft. Och det är Helene som är min alldeles särskilda och speciella musa. Av dem får jag inspiration. De vill mig väl även om de kommer med bitande kritik. Utifrån deras kärleksfulla läsning visar de att jag kan bli ännu ett litet snäpp bättre än jag först trodde.

Olga Tokarczuk skriver böcker utifrån ett underdog-perspektiv, men vågar ändå blicka mot stjärnorna, spränga barriärer och plocka in hela universum i sina texter, som till exempel i boken *Styr din plog över de dödas ben*. Boken som jag önskar att jag själv hade skrivit. En förhåvande tanke naturligtvis, Olga Tokarczuk fick ju Nobelpriset utifrån densamma, alltså boken som är en exceptionell väv av kloka tankar och funderingar placerade i en gammal sjuk kvinnas huvud. Lärarinnan på landsbygden, värk

i kroppen som kommer och går. Med ena benet i jorden, men med huvudet bland himlakropparna och med känslorna hos djuren. En häxa skulle någon sagt. Ett väsen av klokhet, säger jag.

MARINA ABRAMOVIC installerar sig själv på livets scen. Hon tar ett struhtag på kärleken och tvingar den in i ett mönster som hon skapar likt en riktig Gud. Men först åker hon runt i en husbil tillsammans med sin älskade Ulay i flera år och bildar olika pakter och allianser med gurus, hippies och outsiders runt om i världen. Därefter vandrar hon på kinesiska muren i dess fulla längd på 21 196 km i månader för att möta Ulay i en sista kyss som bekräftar den skilsmässa som sedan kommer att inleda deras fortsatta öde och liv. Som vågade detta eftersom det var nödvändigt för hennes skapande. Som inte åt på tre dagar då och då. Som bara gick framåt i tre dagar då och då. Som köpte ett nedgånget hyreshus i Amsterdam, rustade upp det för lånade pengar och erbjöd det till stadens uteliggare. Som satt på MoMA i N.Y. och glodde folk i ögonen i flera veckor.

HELENE BILLGREN ritar ett litet blyertsstreck på duken och plötsligt framträder en flicka i sitt dockhem, såsom Ibsens Nora. Infångad och snärjd men med en inneboende kraft att bryta sig loss. En hemmafru som sitter och tecknar i luftdraget från ett öppet fönster, sedd snett bakifrån. Lite Edward Hoppersk.

Utän mina favoritförfattare och musor skulle skrivandet bli väldigt trist. Och med detta sagt är det alltså främst i läsandet jag hämtar kraft, inspiration och utvecklar min stil. Och förhoppningsvis även lyckas bli den inspirationskälla eleverna så väl behöver. En lärare som visar vägen till läsandets kraft genom sitt eget läsande och skrivande.

”Ett öga som läser deras texter av genuint intresse och utan att döma.”

AVSÄNDARE: SVENSKLÄRAREN C/O ENITIME PRODUCTIONS AB LÅNGBRODALSVÄGEN 27A 125 32 ÄLVSJÖ

NU ÄR SERIEN
KOMPLETT!

Punkt Svenska och Punkt Litteraturhistoria Svenska för gymnasiet

Punkt är ett engagerande läromedel som konkretiserar progressionen mellan Svenska 1, 2 och 3 och låter litteraturhistorien ta plats i alla tre kurserna.

Bläddra i böckerna på nok.se/punkt